

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA

VIDAUS AUDITO IR KONTROLĖS METODOLOGIJOS GRUPĖ

**2024 METŲ VIDAUS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMO
SAVIVALDYBĖSE APŽVALGA**

**Vilnius
2025**

TURINYS

SANTRUMPOS IR TRUMPINIAI	3
SANTRAUKA	4
I SKYRIUS. ĮŽANGA	6
II SKYRIUS. VIDAUS KONTROLĖS TEISINIS REGULIAVIMAS IR JO POKYČIAI.....	7
III SKYRIUS. VIDAUS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMAS IR JOS ATITIKTIS NUSTATYTIEMS REIKALAVIMAMS.....	9
PIRMASIS SKIRSNIS. VIDAUS KONTROLĖS TIKSLAI IR PRINCIPAI	9
ANTRASIS SKIRSNIS. VIDAUS KONTROLĖS ELEMENTAI	10
Kontrolės aplinka	10
Rizikos vertinimas.....	13
Kontrolės veikla	16
Informavimas ir komunikacija	20
Stebėsen.....	21
IV SKYRIUS. VIDAUS KONTROLĖS ANALIZĖ IR VERTINIMAS.....	24
V SKYRIUS. PASIŪLYMAI, KAIP TOBULINTI VIDAUS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMĄ SAVIVALDYBĖSE.....	29

SANTRUMPOS IR TRUMPINIAI

Aprašas – Vidaus kontrolės įgyvendinimo viešajame juridiniame asmenyje tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2020 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1K-195 „Dėl vidaus kontrolės įgyvendinimo viešajame juridiniame asmenyje“.

Apžvalga – vidaus kontrolės įgyvendinimo savivaldybėse 2024 metais apibendrinta informacija.

BI – biudžetinė įstaiga.

COSO modelis – visapusė vidaus kontrolės struktūra, patvirtinta *Treadway* komisijos rėmėjų komiteto (angl. *Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*).

CVAT – centralizuoto vidaus audito tarnyba.

ES – Europos Sąjunga.

Grupė – Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Vidaus audito ir kontrolės metodologijos grupė.

INTOSAI – Tarptautinė aukščiausiųjų audito institucijų organizacija (angl. *International Organization of Supreme Audit Institutions*).

IS – informacinės sistemos.

Įstatymas – Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas (nauja redakcija išdėstytas 2019 m. liepos 11 d. įstatymu Nr. XIII-2312).

RPT – regiono plėtros taryba.

VAT – vidaus audito tarnyba.

VJA – viešasis juridinis asmuo (savivaldybė).

VŠĮ – viešoji įstaiga.

SANTRAUKA

Apžvalga parengta išanalizavus ir apibendrinus 60 savivaldybių administracijų Lietuvos Respublikos finansų ministerijai pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą savivaldybių administracijose (įskaitant 2 496 savivaldybėms pavaldžius ir (arba) atskaitingus VJA) 2024 metais. Joje nagrinėjami vidaus kontrolės įgyvendinimo savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA trūkumai, teikiami siūlymai, kaip jų tobulinti, nurodomi gerosios praktikos pavyzdžiai. Apžvalga taip pat siekiama stiprinti vidaus kontrolę savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA, formuoti jų vadovų ir darbuotojų teigiamą požiūrį į rizikų valdymą ir padėti suprasti vidaus kontrolės įgyvendinimo VJA naudą.

Vidaus kontrolės įgyvendinimas ir jos atitiktis nustatytiems reikalavimams

Pagal savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, visos 60 savivaldybių administracijų vidaus kontrolę 2024 metais *įgyvendino laikydamosi Įstatymo 5 straipsnyje nustatytų vidaus kontrolės principų* ir beveik visose savivaldybių administracijose (išskyrus vieną administraciją) sukurta *vidaus kontrolė 2024 metais padėjo užtikrinti, kad būtų laikomasi visų Įstatyme nurodytų vidaus kontrolės tikslų*.

2024 metais savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA aktyvumas tobulinant ankstesniais metais patvirtintus vidaus kontrolės politikos, vidaus kontrolės įgyvendinimo tvarkos aprašus ir (ar) kitus vidaus kontrolę aprašančius vidaus dokumentus buvo didesnis nei 2023 metais: savo *vidaus kontrolės politikos aprašus tikslino ir (ar) atnaujino* (papildė atskiromis nuostatomis, dalimis, priedais arba išdėstė nauja redakcija) *35 proc. savivaldybių administracijų ir 14 proc. savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA*.

Išanalizavus savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą apimant 5 vidaus kontrolės elementus (kontrolės aplinką, rizikos vertinimą, kontrolės veiklą, informavimą ir komunikaciją, stebėseną) 2024 metais, nustatyta, kad visose savivaldybių administracijose iš esmės *buvo palaikoma tinkama vidaus kontrolės aplinka, užtikrinama tinkama vidaus ir išorės komunikacija bei aktualios, išsamios, patikimos ir teisingos informacijos, palaikančios vidaus kontrolės veikimą, gavimas, rengimas ir naudojimas*. Taip pat jose buvo vykdoma *vidaus kontrolės stebėseną: savivaldybių administracijų darbuotojai atliko nuolatinę stebėseną*, o vidaus auditoriai, savivaldybių kontrolieriai ir kiti audito vykdytojai *atliko periodinius vertinimus* (auditus), kurių metu nustatytus vidaus kontrolės trūkumus ir jų atsiradimą lemiančius veiksnius savivaldybių administracijos siekė ištaisyti ir pašalinti.

Įvertinus savivaldybių administracijų pateiktą detalesnę informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą 2024 metais ir atsižvelgus į dažniausiai nustatytus vidaus kontrolės įgyvendinimo jose trūkumus, pažymėtina, kad labiausiai tobulintini vidaus kontrolės elementai, kaip ir ankstesniais metais, daugumoje savivaldybių administracijų išlieka tie patys – *rizikos vertinimas ir kontrolės veikla*. Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, nemaža dalis savivaldybių administracijų *rizikos vertinimą atlieka netinkamai, fragmentiškai, neformaliai, nevertina rizikos veiksnių reikšmingumo ir jų pasireiškimo tikimybės bei poveikio administracijos veiklai, nerengia rizikos valdymo planų*. Dėl *kontrolės veiklos savivaldybių administracijose* pažymėtina, kad *visos savivaldybių administracijos 2024 metais vykdė kontrolės veiklą ir nustatė įvairių vidaus kontrolės priemonių rizikai valdyti, užtikrino tinkamą technologijų naudojimą ir politikų bei procedūrų taikymą*, tačiau, nepaisant nustatytų ir vykdomų įvairių vidaus kontrolės priemonių rizikai vadyti, atliktų vidaus auditų ir kitų auditų rezultatai rodo, kad atskirose savivaldybių administracijų veiklos

srityse *vidaus kontrolės priemonės buvo nepakankamos arba netinkamos, arba praktikoje jos neveikė*. Dalyje savivaldybių administracijų buvo susiduriama su žmogiškųjų išteklių trūkumu, nepakankama darbuotojų kompetencija, silpna veiklos priežiūra, atsainiu požiūriu į vidaus kontrolę ir kitais veiksniais, dėl kurių ne visada pavyko užtikrinti efektyvų vidaus kontrolės veikimą VJA. Todėl Apžvalgoje teikiami siūlymai, kaip spręsti minėtas problemas, ir siūloma tobulinti savivaldybių administracijose atliekamą rizikos vertinimą, stiprinti esamas arba nustatyti naujas vidaus kontrolės priemones, kad jos kuo efektyviau padėtų valdyti VJA riziką ir įgyvendinti VJA tikslus.

Vidaus kontrolės analizė ir vertinimas

Apibendrinus visų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA pateiktus duomenis, nustatyta, kad savo vidaus kontrolę 2024 metais *labai gerai* įvertino 10,64 proc. visų savivaldybių VJA, *gerai* – 87,05 proc., *patenkinamai* – 1,53 proc., *silpnai* – 0,35 proc. Dėl tam tikrų priežasčių (pavyzdžiui, kai kurie VJA buvo įsteigti 2024 metais, nevykdė veiklos, neturėjo darbuotojų, vyko jų reorganizacija arba buvo laukiama sprendimų dėl VJA likvidavimo ir kitų priežasčių) vidaus kontrolės 2024 metais nevertino ir vidaus kontrolės vertinimo rezultatų nepateikė 0,43 proc. visų savivaldybių VJA.

Pagrindinės *patenkinamo* arba *silpno* vidaus kontrolės vertinimo 2024 metais priežastys, kaip ir 2023 metais, yra CVAT vidaus auditų metu nustatyti trūkumai finansinės apskaitos, turto valdymo, naudojimo ir apsaugos, viešųjų pirkimų vykdymo, sutarčių įgyvendinimo ir jų vykdymo kontrolės, finansų kontrolės ir lėšų panaudojimo, veiklos planavimo ir veiklos rezultatų pasiekimo, personalo valdymo, viešųjų ir privačių interesų deklaravimo, vidaus kontrolės įgyvendinimo, rizikos valdymo, informavimo (viešinimo), dokumentų valdymo ir kitose srityse.

Palyginus 2022–2024 metų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatus, pažymėtina, kad *esminių pasikeitimų savivaldybių VJA vertinant savo vidaus kontrolę minėtu laikotarpiu nebuvo, o vidaus kontrolės vertinimo rezultatai nerodo neigiamų tendencijų ir išlieka stabilūs*.

Įvertinus detalesnę savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės analizę, nustatyta, kad apie pusę iš 52 savivaldybių administracijų, nurodžiusių, kad prieš įvertindamos savo vidaus kontrolę *atliko vidaus kontrolės analizę*, ją atliko tik *iš dalies*. Pagrindinės priežastys: *ne visai tinkamas* vidaus kontrolės analizės ir vertinimo *supratimas ir atlikimas* (vidaus kontrolės analizė tapatinama su stebėseną ir veiklos priežiūra, su strateginių ir metinių veiklos planų įgyvendinimo priežiūra arba su reguliariu aktualių veiklos klausimų aptarimu ir sprendimu), *neformalus* vidaus kontrolės analizės *atlikimas* (analizė nedokumentuojama), *nevertinamas visų 5 vidaus kontrolės elementų veikimas*, taip pat *ne visada įvertinami atliktų auditų rezultatai*, todėl *vidaus kontrolės analizės ir vertinimo procesas* dalyje savivaldybių administracijų dar *yra tobulintinas*. Apžvalgos pabaigoje teikiami siūlymai, padėsiantys savivaldybių VJA vidaus kontrolės analizę ir vertinimą atlikti kokybiškiau.

I SKYRIUS IŽANGA

1.	Apžvalgos rengimo teisinis pagrindas	Aprašo 31 punktą, pagal kurį „Finansų ministerija, atlikdama metodinio vadovavimo funkciją vidaus kontrolės srityje, <...> rengia ir skelbia Finansų ministerijos interneto svetainėje apibendrintą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą viešuosiuose juridiniuose asmenyse <...>.“
2.	Apžvalgos duomenų šaltiniai	Apžvalga parengta pagal 60 savivaldybių administracijų vadovų Finansų ministerijai pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą savivaldybėse, įskaitant informaciją apie 2 496 ¹ savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimą ir nustatytą vidaus kontrolės politiką (pagal joms pateiktą pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą) ² , 2024 metais.
3.	Apžvalgos tikslai	<p>1. Pateikti apibendrintą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA 2024 metais ir vidaus kontrolės įgyvendinimo pokyčius (palyginus su praeito ataskaitinio laikotarpio informacija).</p> <p>2. Informuoti savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vadovus, sprendimus priimančias institucijas ir kitus suinteresuotus asmenis apie dažniausiai pasitaikančius teisės aktų reikalavimų neatitikimus vidaus kontrolės srityje.</p> <p>3. Atsižvelgiant į pastebėtus vidaus kontrolės įgyvendinimo savivaldybėse trūkumus, tobulinti ir stiprinti vidaus kontrolę savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA.</p> <p>4. Padėti savivaldybių administracijų ir kitų savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vadovams suprasti efektyvios vidaus kontrolės sukūrimo ir įgyvendinimo VJA svarbą.</p> <p>5. Skleisti vidaus kontrolės įgyvendinimo gerąją praktiką.</p>
4.	Apžvalgos subjektai	VJA, kurie yra viešojo sektoriaus subjektai: 1. 2 246 BĮ (60 savivaldybių administracijų ir 2 186 savivaldybėms pavaldžios ir (arba) atskaitingos BĮ); 2. 300 savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VŠĮ; 3. 10 savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų RPT.
5.	Apžvalgos laikotarpis	2024 metai
6.	Ribojančios sąlygos	Rengiant Apžvalgą laikytasi prielaidos, kad savivaldybių administracijų vadovų Finansų ministerijai pateikta informacija (patikslinta informacija) yra patikima ir teisinga.

¹ 2024 m. gruodžio 31 d. duomenys.

² Aprašo 30.6 papunktis.

II SKYRIUS

VIDAUS KONTROLĖS TEISINIS REGULIAVIMAS IR JO POKYČIAI

Lietuvos Respublikoje vidaus kontrolė VJA, kurie yra viešojo sektoriaus subjektai³, t. y. BĮ, VšĮ ir RPT, įgyvendinama vadovaujantis Įstatymu, kuris nustato vidaus kontrolės tikslus, principus, elementus, veikimo reikalavimus ir dalyvių kompetenciją vidaus kontrolės srityje. Detalesni vidaus kontrolės įgyvendinimo ir veikimo VJA reikalavimai nustatyti Apraše, kuriuo remdamiesi VJA vadovai gali tinkamai įgyvendinti Įstatymo reikalavimus dėl vidaus kontrolės sukūrimo VJA, jos įgyvendinimo ir tobulinimo.

Įstatyme ir Apraše nustatytas vidaus kontrolės teisinis reguliavimas 2024 metais nesikeitė. Minėtuose teisės aktuose nustatytas vidaus kontrolės įgyvendinimo VJA mechanizmas atitinka tarptautinę gerąją praktiką – INTOSAI viešojo sektoriaus vidaus kontrolės standartų gaires ir tarptautiniu mastu pripažintą COSO modelį.

2024–2025 metais Finansų ministerija, padėdama savivaldybėms tinkamai įgyvendinti Įstatyme, Apraše ir kituose teisės aktuose nustatytus vidaus kontrolės reikalavimus, vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą savivaldybių administracijose atliekančių darbuotojų prašymu teikė papildomus paaiškinimus, kaip tinkamai įgyvendinti vidaus kontrolę, rengti ir teikti informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą VJA. Taip pat, remdamasi Finansų ministerijai VJA pateiktos informacijos apie vidaus kontrolės įgyvendinimą 2023 metais atlikta analize ir atsižvelgdama į VJA darbuotojų dažniausiai keliamus klausimus vidaus kontrolės srityje, Finansų ministerija 2024 metais parengė *siūlymus (rekomendacijas) savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vadovams, kaip tobulinti vidaus kontrolę savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA*⁴, bei *dažniausiai užduodamų klausimų (DUK) vidaus kontrolės srityje suvestinę, skirtą savivaldybių administracijų darbuotojams, atsakingiems už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą*⁵.

Papildomai pažymėtina, kad 2024 metais Viešųjų pirkimų tarnyba, atsižvelgusi į Finansų ministerijos pastabas ir pasiūlymus vidaus kontrolės srityje, atnaujino *Viešųjų pirkimų ir pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės rekomendacijas*⁶ (paskelbtos 2024 m. liepos 1 d.), kuriomis siekiama padėti perkančiosioms organizacijoms ir perkantiesiems subjektams sukurti naują ar patobulinti jau esančią jų vykdomų viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo tvarką, kad VJA kuriama ir įgyvendinama viešųjų pirkimų vidaus kontrolės sistema padėtų užtikrinti Įstatyme nurodytą vidaus kontrolės tikslų pasiekimą viso viešojo pirkimo proceso metu.

Siekiant savivaldybių VJA strateginio planavimo dokumentuose jiems nustatytų veiklos tikslų ir vidaus kontrolę reglamentuojančiuose teisės aktuose (Įstatyme ir Apraše) nustatytų reikalavimų įgyvendinimo, vidaus kontrolė visose savivaldybių administracijose ir daugumoje

³ Viešojo sektoriaus subjekto sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 2 straipsnio 22 dalyje.

⁴ Pateikti Finansų ministerijos parengtoje 2023 metų vidaus kontrolės įgyvendinimo savivaldybėse apžvalgoje (prieiga per internetą <https://finmin.lrv.lt/public/canonical/1734353712/24128/2023%20VK%20%C4%AFgyvendinimo%20savivaldyb%C4%97se%20AP%C5%BDVALGA%20galutine%20.pdf>)

⁵ 2025 m. vasario 11 d. išsiųsta el. paštu visiems už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atsakingiems savivaldybių administracijų darbuotojams (kontaktiniams asmenims).

⁶ Prieiga per internetą <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos-3/parengtos-viesuju-pirkimu-ir-pirkimu-organizavimo-ir-vidauskontrolės-rekomendacijos/>

savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA 2024 metais buvo įgyvendinama laikantis 2020–2022 metais patvirtintų vidaus kontrolės politikos, vidaus kontrolės įgyvendinimo tvarkos aprašų ir (ar) kitų vidaus kontrolę aprašančių vidaus dokumentų. Pagal pateiktą informaciją, *visos 60 (arba 100 proc.) savivaldybių administracijų ir 2 481 (arba 99,4 proc.) savivaldybėms pavaldūs ir (arba) atskaitingas VJA 2024 metais buvo pasitvirtinę savo vidaus kontrolės politiką reglamentuojantį dokumentą*. Vidaus kontrolės politiką reglamentuojančio dokumento neturinčių savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA skaičius 2024 metais išliko panašus kaip ir ankstesniais metais – 15 savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA (iš kurių 9 – naujai įsteigti VJA, 4 – veiklos nevykdantys VJA, 2 – dėl nenurodytų priežasčių). Todėl savivaldybių administracijos, būdamos suinteresuotos joms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA tikslų pasiekimu ir tinkamu rizikų valdymu, skatinamos aktyviai su jais bendradarbiauti ir padėti dalijantis gerąja praktika ir informacija dėl vidaus kontrolės įgyvendinimo ir vidaus kontrolės politikos nustatymo bei prižiūrėti, kad tokiuose naujai įsteigtuose arba reorganizuotuose VJA atitinkamai būtų naujai patvirtinti ar peržiūrėti (patobulinti) vidaus kontrolės įgyvendinimą VJA aprašantys vidaus dokumentai.

Vertinant savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės politikos tobulinimo aktyvumą, *nustatyta, kad 2024 metais vidaus kontrolės politikos atnaujinimas juose, palyginti su 2023 metais, pastebimai išaugo (vidaus kontrolės politikos aprašus tobulino 12 proc. daugiau savivaldybių administracijų ir 3 proc. daugiau savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA)*. Tai rodo, kad gyvenimas nestovi vietoje ir VJA, stengdamiesi prisitaikyti prie veiklos pokyčių, kartu atnaujina ir savo vidaus kontrolę (rizikų valdymą) reglamentuojančius vidaus teisės aktus. Pagal savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, 2024 metais savo vidaus kontrolės politikos aprašus tikslino ir (ar) atnaujino (papildė atskiromis nuostatomis, dalimis, priedais arba išdėstė nauja redakcija) 21 (arba 35 proc.) savivaldybės administracija ir 359 (arba 14 proc.) savivaldybėms pavaldūs ir (arba) atskaitingi VJA, o 2023 metais savo vidaus kontrolės politikos aprašus tikslino ir (ar) atnaujino 14 (arba 23 proc.) savivaldybės administracijų ir 276 (arba 11 proc.) savivaldybėms pavaldūs ir (arba) atskaitingi VJA. Be to, nemaža dalis vidaus kontrolės politikos aprašų 2024 metais nekeitusių savivaldybių administracijų nurodė, kad nuolat stebi savo vidaus kontrolę (rizikų valdymą) ir periodiškai peržiūri savo veiklą reglamentuojančius ir vidaus kontrolės priemones nustatančius vidaus teisės aktus ir kitus dokumentus.

Apibendrinant pirmiau pateiktus vidaus kontrolės politikos aprašų atnaujinimo rodiklius ir kitą savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, nustatyta, kad dauguma savivaldybių administracijų bent kartą per metus vertina, ar patvirtintų vidaus kontrolės politikos aprašų nėra tikslinga peržiūrėti ir atnaujinti, o nustatę poreikį, vidaus kontrolės politiką reglamentuojančiuose dokumentuose nurodytas vidaus kontrolės priemones keičia, atnaujina ar papildo naujomis, atsižvelgdami į VJA veiklos sąlygų pasikeitimus, pateiktas vidaus auditorių ar kitų vertintojų rekomendacijas, pastabas ir kitas priežastis. Savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vadovai taip pat skatinami dažniau (bent kartą per metus) įsivertinti, ar patvirtintų vidaus kontrolės politikos aprašų nėra tikslinga peržiūrėti ir atnaujinti. Vidaus kontrolės politikos keitimo (tobulinimo)⁷ aprašymas, periodiškumas ir už tai atsakingas (-i) darbuotojas (-ai) (struktūriniai padaliniai) turėtų būti detalizuoti pačiame VJA vidaus kontrolės politikos apraše.

Išvada. 2024 metais vidaus kontrolės įgyvendinimo teisinis reguliavimas nesikeitė, tačiau 2024–2025 metų I ketvirtį savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA aktyvumas tobulinant ankstesniais metais patvirtintus vidaus kontrolės politikos,

⁷ Aprašo 5.7 papunktis.

vidaus kontrolės įgyvendinimo tvarkos aprašus ir (ar) kitus vidaus kontrolę aprašančius vidaus dokumentus buvo didesnis nei 2023–2024 metų I ketvirtį.

III SKYRIUS

VIDAUS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMAS IR JOS ATITIKTIS NUSTATYTIEMS REIKALAVIMAMS

Rengiant Apžvalgą buvo išanalizuota ir įvertinta savivaldybių administracijų pateikta detali informacija apie tai, kaip jose 2024 metais buvo įgyvendinama vidaus kontrolė (ar sukurta vidaus kontrolė padėjo laikytis visų Įstatyme nurodytų vidaus kontrolės tikslų, ar buvo laikomasi vidaus kontrolės principų, ar vidaus kontrolė buvo įgyvendinama apimant visus 5 vidaus kontrolės elementus, kokie reikšmingi vidaus kontrolės trūkumai nustatyti, ar buvo atliekama vidaus kontrolės analizė, ir kita susijusi informacija). Apibendrinta informacija apie tai pateikiama tolesniuose skirsniuose.

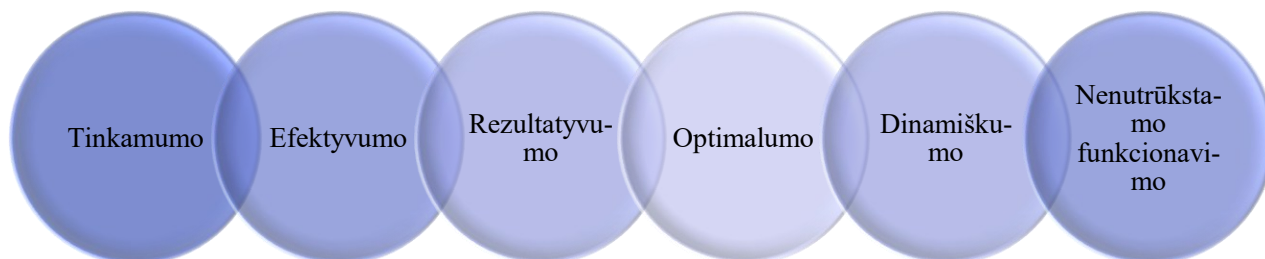
PIRMASIS SKIRSNIS

VIDAUS KONTROLĖS TIKSLAI IR PRINCIPAI

Vertinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, nustatyta, kad *2024 metais visos savivaldybių administracijos, išskyrus vieną, vidaus kontrolę įgyvendino pagal patvirtintus vidaus kontrolės politikos aprašus*. Viena savivaldybės administracija nurodė, kad jos patvirtintas vidaus kontrolės politikos aprašas 2024 metais nebuvo iki galo veiksmingas dėl neatnaujintų ir (ar) neaktualių nuostatų, todėl 2025 metais planuoja atlikti vidaus kontrolės politikos peržiūrą, pakeisti atsakingus asmenis, atnaujinti ir susisteminti administracijoje esančius dokumentus, atnaujinti dokumentų sąrašus ir nuorodas į galiojančius vidaus dokumentus.

Be to, nustatyta, kad *visose savivaldybių administracijose, išskyrus vieną, sukurta vidaus kontrolė 2024 metais padėjo užtikrinti, kad būtų laikomasi visų Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nurodytų vidaus kontrolės tikslų: užtikrinti veiklos teisėtumą, turto apsaugą, patikimo finansų valdymo principo laikymąsi, informacijos ir ataskaitų patikimumą ir išsamumą*. Viena savivaldybės administracija nurodė, kad jos sukurta vidaus kontrolė tik iš dalies padėjo užtikrinti, jog teikiama informacija apie finansinę ir kitą veiklą būtų patikima, aktuali, išsami ir teisinga. Tokį vertinimą šioje savivaldybės administracijoje lėmė savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos nustatyti finansinių ataskaitų duomenų iškraipymai (kitų vidaus kontrolės tikslų laikymąsi šioje savivaldybėje sukurta vidaus kontrolė padėjo užtikrinti).

2024 metais, kaip ir ankstesniais metais, *visos 60 savivaldybių administracijų vidaus kontrolę įgyvendino laikydamosi visų Įstatymo 5 straipsnyje nurodytų vidaus kontrolės principų:*

Tai reiškia, kad savivaldybių administracijose siekiama, kad vidaus kontrolė pirmiausia būtų įgyvendinama rizikingiausiose veiklos srityse, vidaus kontrolės sąnaudos neviršytų teikiamos naudos, ji būtų proporcinga rizikai, neperteklinė ir įgyvendinama nuolat, kad būtų pasiekti vidaus

kontrolės tikslai ir vidaus kontrolė būtų nuolat tobulinama atsižvelgiant į pasikeitusias veiklos sąlygas. Dalis savivaldybių administracijų detalizavo, kad vidaus kontrolė pirmiausia įgyvendinama tose veiklos srityse, kuriose susiduriama su didžiausia rizika, t. y. sutartinių įsipareigojimų vykdymo, viešųjų pirkimų atlikimo, viešųjų ir privačių interesų derinimo, korupcijos prevencijos, personalo valdymo (darbuotojų kaitos, nepakankamos darbuotojų kompetencijos) ir kt. srityse (*tinkamumo principas*). Savivaldybių administracijos taip pat nurodė, kad pareigybių funkcijos jose paskirstytos pagal veiklos sritis ir įgaliojimus atsakingiems subjektams, nedubliuojant procesų (*efektyvumo principas*). Naujai atsiradusiai rizikai valdyti tobulinamos anksčiau nustatytos vidaus kontrolės priemonės ir, nustačius poreikį, nustatomos naujos vidaus kontrolės priemonės (*rezultatyvumo principas*). Savivaldybių administracijose siekiama, kad taikomos vidaus kontrolės priemonės būtų proporcingos esamai (galimai) rizikai ir nebūtų perteklinės (*optimalumo principas*), o nustatytos ir įgyvendinamos vidaus kontrolės priemonės nuolat peržiūrimos ir atnaujinamos pasikeitus tam tikroms veiklos sąlygoms: veiklą reglamentuojantiems teisės aktams, organizacinei struktūrai, pareigybių sąrašui, pasikeitus atsakingiems darbuotojams, atsižvelgiant į vidaus auditorių ir kitų audito vykdytojų rekomendacijas, taip pat atsižvelgiant į vidaus kontrolės analizės ir vertinimo rezultatus ar kitas sąlygas (*dinamiškumo principas*). Be to, nurodoma, kad vidaus kontrolės priežiūra ir stebėseną atliekama nuolat ir tai užtikrina jos nenutrūkstamą funkcionavimą (*nenutrūkstamo funkcionavimo principas*).

Išvados:

1. Visos savivaldybių administracijos, išskyrus vieną administraciją, nurodė, kad jų sukurta vidaus kontrolė 2024 metais padėjo užtikrinti, kad būtų laikomasi visų Įstatyme nurodytų vidaus kontrolės tikslų.
2. Visos 60 savivaldybių administracijų savo pateiktoje informacijoje nurodė, kad vidaus kontrolę 2024 metais įgyvendino laikydamosi Įstatymo 5 straipsnyje numatytų vidaus kontrolės principų.

ANTRASIS SKIRSNIS VIDAUS KONTROLĖS ELEMENTAI

Įvertinus visų savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie tai, ar jose vidaus kontrolė įgyvendinama apimant visus 5 vidaus kontrolės elementus: *kontrolės aplinką, rizikos vertinimą, kontrolės veiklą, informavimą ir komunikaciją, stebėseną*, toliau Apžvalgoje teikiama apibendrinta informacija pagal kiekvieną vidaus kontrolės elementą atskirai.

Kontrolės aplinka

Analizuojant, ar savivaldybių administracijose 2024 metais buvo palaikoma tinkama vidaus kontrolės aplinka, kuri yra visos vidaus kontrolės sistemos pagrindas, nustatyta, kad visos informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą Finansų ministerijai pateikusios savivaldybių administracijos nurodė, kad jose buvo tinkamai įgyvendinami visi 1 paveiksle pavaizduoti vidaus kontrolės aplinką apibūdinantys principai:

1 pav. Pagrindiniai kontrolės aplinką apibūdinantys principai.

Lyginant 2024 metų savivaldybių administracijų pateiktą informaciją su praėjusiais ataskaitiniais metais pateikta informacija, esminių pasikeitimų dėl vidaus kontrolės aplinkos savivaldybių administracijose nepastebėta. Kaip ir ankstesniais metais, šiais metais, teikdamos informaciją apie vidaus kontrolės aplinką, visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jose buvo *laikomasi profesinio elgesio principų ir taisyklių*. Detalesnę informaciją pateikusios savivaldybių administracijos paminėjo, kad jose yra patvirtinti etikos ir antikorupcinio elgesio kodeksai, lygių galimybių politikos įgyvendinimo tvarkos aprašai, smurto ir priekabiavimo prevencijos politikos aprašai, dovanų, gautų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, taip pat reprezentacijai skirtų dovanų perdavimo, vertinimo, registravimo ir saugojimo tvarkos aprašai, darbo tvarkos taisyklės, privačių interesų deklaravimo ir nusišalinimo tvarkos aprašai, kiti vidaus teisės aktai, kurie numato darbo organizavimą, racionalų darbo laiko, žmogiškųjų išteklių naudojimą, darbo drausmę, darbuotojų profesinio elgesio ir etikos reikalavimus. Dalis savivaldybių administracijų taip pat nurodė, kad darbuotojai jose supažindinami su aprašais ir taisyklėmis pasirašytinai ir užtikrinama, kad savivaldybės administracijos vadovai ir darbuotojai jų laikytųsi.

Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, visų savivaldybių administracijų *vadovai siekė, kad jų darbuotojai turėtų tinkamą kompetenciją* pavestoms funkcijoms atlikti. Dauguma savivaldybių administracijų nurodė, kad darbuotojų kvalifikaciniai reikalavimai yra nustatyti jų pareigybių aprašymuose, todėl į pareigas priimami tik reikalingą kompetenciją turintys darbuotojai, kurie atitinka pareigybei keliamus reikalavimus, be to, 2024 metais, kaip ir kiekvienais metais, buvo tvirtinami valstybės tarnautojų ir darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo planai, skiriami asignavimai darbuotojų kvalifikacijai tobulinti.

Vertinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie jų kontrolės aplinką 2024 metais, taip pat nustatyta, kad visų savivaldybių administracijų *vykdoma personalo valdymo politika ir praktika skatino pritraukti, ugdyti ir išlaikyti kompetentingus darbuotojus*: buvo numatyti asignavimai darbuotojų kvalifikacijai tobulinti ir užtikrintas kvalifikacijos tobulinimo procesas, taikomos prevencinės priemonės darbuotojų saugai ir sveikatai užtikrinti (vidaus darbo tvarkos taisyklės, asmens duomenų tvarkymo taisyklės, darbuotojų saugos ir sveikatos taisyklės, priešgaisrinės saugos taisyklės ir pan.), naudojamos lanksčios darbo organizavimo formos

(sudaromos sąlygos dirbti nuotoliniu būdu), suteikiamos reikalingos darbo priemonės, atliekami metiniai veiklos ir neeiliniai darbuotojų veiklos vertinimai, didinamas darbo užmokestis, taikomos kitos skatinimo priemonės, mokamos priemokos už papildomų funkcijų atlikimą ar darbo krūvio padidėjimą, už atliktus vienkartinis svarbius darbus ar užduotis mokamos vienkartinės pinigines išmokos, mero potvarkiais reiškiamos padėkos už veiklos rezultatus ir pan. Kai kuriose savivaldybėse skatinamas studentų praktikos atlikimas, priimtiems naujiems darbuotojams taikoma adaptacijos programa, darbuotojų perkėlimas į kitas pareigas ar net suteikiamas tarnybinis butas, jaunos šeimoms sudaromos galimybės turėti palankų darbo grafiką, pastebimi ir tinkamai įvertinami darbuotojų pasiekti rezultatai, darbuotojai gauna pakankamą grįžtamąjį ryšį.

2024 metais, kaip ir ankstesniais metais, visos savivaldybių administracijos *turėjo patvirtintas organizacines struktūras*, nustatančias atskirų struktūrinių padalinių (pareigybių) pavaldumą ir atskaitingumą, pareigybių sąrašus ir padalinių nuostatus, kuriuose detalizuojamos funkcijos ir pareigos vykdant veiklą ir įgyvendinant vidaus kontrolę.

Be to, pažymėtina, kad visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jų *vadovai 2024 metais palaikė vidaus kontrolę, nustatė politiką, procedūras ir formavo praktiką, skatinančią ir motyvuojančią darbuotojus siekti geriausių veiklos rezultatų*, ir tai buvo vykdoma įvairiomis priemonėmis. Vienos savivaldybių administracijos nurodė, kad jų vadovai formuoja, skatina ir palaiko administracijos darbuotojų teigiamą požiūrį į vidaus kontrolę, bendradarbiaudami su administracijos darbuotojais, kuriems pavesta prižiūrėti vidaus kontrolės įgyvendinimą, taip pat kad darbinuose susirinkimuose žodžiu aptariami su vidaus kontrolės politikos įgyvendinimu susiję klausimai, veiksmų planai ir pan. Kitos savivaldybių administracijos nurodė, kad jų vadovybės veiksmai bei priimami sprendimai yra suprantami, pagrįsti, darbuotojai apie juos laiku informuojami, savivaldybės administracijoje vyksta reguliarūs vadovybės bei struktūrinių padalinių vadovų susitikimai, vykdoma informacijos sklaida, darbuotojai informuojami apie pasiektus ir siektinus rezultatus. Darbuotojų motyvacija siekti geriausių veiklos rezultatų formuojama atliekant metinius darbuotojų veiklos vertinimus, kurie skatina darbuotojus padėti įgyvendinti administracijos veiklos tikslus, tobulinti turimus gebėjimus ir įgūdžius.

Geros ir tinkamai sukurtos vidaus kontrolės aplinkos pavyzdžius, pateikdamos išsamesnius ir detalesnius paaiškinimus Finansų ministerijai, nurodė Alytaus miesto, Alytaus rajono, Joniškio rajono, Jonavos rajono, Ignalinos rajono, Kazlų rūdos, Kėdainių rajono, Klaipėdos miesto, Kupiškio rajono, Marijampolės, Pakruojo rajono, Panevėžio miesto, Pasvalio rajono, Šiaulių miesto, Širvintų rajono, Skuodo rajono, Tauragės rajono, Trakų, Utenos rajono ir Varėnos rajono savivaldybių administracijos.

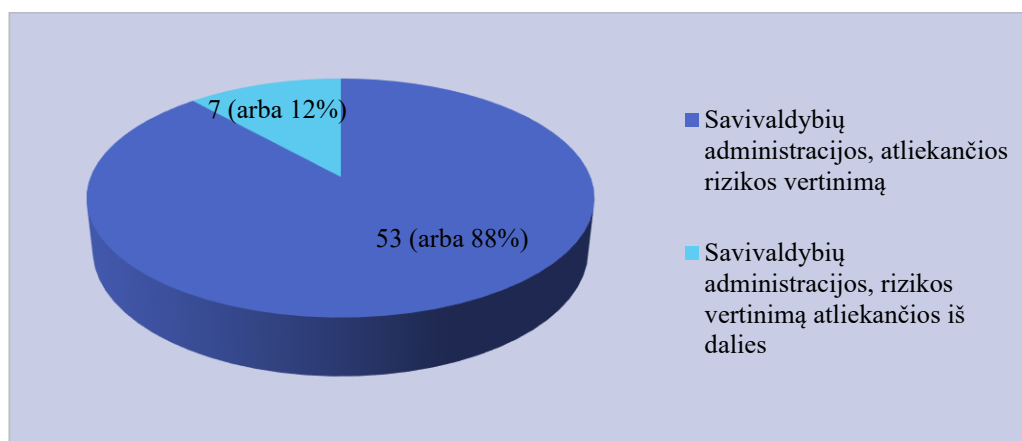
Išvada. Visos savivaldybių administracijos nurodė, kad 2024 metais jose iš esmės buvo palaikoma tinkama vidaus kontrolės aplinka.

Rizikos vertinimas

Kadangi geopolitinės, makroekonominės, politinės, socialinės, teisinio reguliavimo ir kitos VJA veiklos sąlygos pastaraisiais metais nuolat keičiasi, labai svarbu užtikrinti, kad VJA būtų laiku nustatomos visos kylančios rizikos ir jos valdomos parenkant tinkamas vidaus kontrolės priemones. Todėl, analizuojant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą 2024 metais, ypatingas dėmesys skirtas įvertinti, kaip jose atliekamas rizikos valdymas ir vertinimas. Pažymėtina, kad, siekiant užtikrinti tinkamą vidaus kontrolės sistemos veikimą ir jos tobulinimą, visose savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA turėtų būti sukurtas ir veikti jų veiklos strategiją, tikslus, uždavinius, planus, veiklos pobūdį atitinkantis rizikos valdymo ir vertinimo mechanizmas.

Pagal savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, didžioji dalis savivaldybių administracijų nurodė, kad 2024 metais, kaip ir 2023 metais, jos užtikrino rizikos vertinimo atlikimą. Detalūs duomenys apie tai, kiek savivaldybių administracijų nurodė atliekančios rizikos vertinimą, pateikti 2 paveiksle.

2 pav. Informacija apie rizikos vertinimo atlikimą savivaldybių administracijose 2024 metais

Atsakydamos į klausimą, ar nustatomi galimi rizikos veiksniai (sudaromas jų sąrašas), dauguma savivaldybių administracijų (55 savivaldybių administracijos) nurodė, kad jose *rizikos veiksniai yra nustatomi*, 1 savivaldybės administracija nurodė, kad *rizikos veiksmių sąrašo nesudaro*, tačiau atlieka galimų rizikos veiksmių analizę ir numato galimus rizikos mažinimo būdus tobulindama atskiras vidaus kontrolės priemones (tikslindama vidaus tvarkas, taisykles, tvarkų aprašus), o 4 savivaldybių administracijos pažymėjo, kad rizikos veiksmius *nustato iš dalies*. Šios savivaldybių administracijos nurodė, kad nors jose rizikos veiksmių sąrašas nėra sudaromas, tačiau rizikos nustatomos darbinių pasitarimų ir susitikimų metu, darbų bei užduočių planavimo, rezultatų vertinimo proceso metu arba kad jose dalis rizikos veiksmių nustatyta strateginiuose veiklos planuose. Vertinant Finansų ministerijai pateiktą informaciją apie rizikos vertinimą savivaldybių administracijose 2024 metais, atkreiptas dėmesys, kad dalis savivaldybių administracijų, nurodžiusių, kad rizikos veiksmius nustato, rizikos veiksmių sąrašo taip pat nesudaro (rizikos veiksmių nedokumentuoja), o rizikas nustato reguliarių pasitarimų metu arba jų veiklos rizikos nurodytos strateginiuose veiklos planuose.

Rizikos veiksnių analizę (kai įvertinamas nustatytų rizikos veiksnių reikšmingumas ir jų pasireiškimo tikimybė bei poveikis savivaldybės administracijos veiklai) nurodė atliekančios 53 savivaldybių administracijos iš 60. 7 savivaldybių administracijos nurodė, kad rizikos veiksnių analizę atlieka *iš dalies*. Tokie patys rizikos veiksnių analizės rodikliai šiose savivaldybių administracijose buvo ir 2023 metais. Tai rodo, kad jokių priemonių siekiant geresnio rizikos valdymo minėtose 7 savivaldybių administracijose 2024 metais nebuvo imtasi.

Iš dalies rizikos analizę atliekančios savivaldybių administracijos nurodė, kad rizikos veiksnių vertinimas jose neatliekamas ir nedokumentuojamas, tačiau darbinuose susirinkimuose reaguojama į svarbiausias ir rizikingiausias sritis, sprendžiamos iškilusios problemos arba rizikos veiksnių reikšmingumas ir jų poveikis veiklai vertinami planuojant veiklą, sudarant metinius planus ir užduotis, vertinant pasiektus veiklos rezultatus.

Vertinant savivaldybių administracijų, nurodžiusių, kad atlieka rizikos veiksnių analizę, pateiktą detalesnę informaciją, taip pat nustatyta įvairių netinkamo rizikos vertinimo pavyzdžių. Kai kurios savivaldybių administracijos nurodė, kad:

- rizikos veiksnių analizę atlieka tik vienoje – korupcijos prevencijos – srityje pagal tą veiklos sritį reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus;
- rizikos vertinimą tapatina su vidaus kontrolės analize, kurios metu įvertinami veiklos trūkumai, pokyčiai ir numatomos vidaus kontrolės tobulinimo priemonės;
- rizikos vertinimą tapatina su periodiniu teisės aktais nustatytos veiklos ir faktiškai vykdomos veiklos atitikties vertinimu arba veiklos rezultatų atitikties planavimo dokumentuose nustatytiems veiklos tikslams vertinimu;
- rizikos veiksnius analizuoja ir vertina tik susirinkimų metu ir tokios analizės nedokumentuoja;
- rizikos veiksnių analizę „atlieka“ stebėdamos veiklą;
- detaliai nevertina rizikos veiksnių reikšmingumo ir jų pasireiškimo tikimybės bei poveikio administracijos veiklai;
- nerengia rizikos valdymo plano;
- vertina ankstesniais metais sudarytuose ir neatnaujintuose rizikos veiksnių sąrašuose numatytas rizikas.

Nepaisant to, kas nurodyta, pagal savivaldybių administracijų pateiktą informaciją nustatyta ir *gerų rizikos vertinimo pavyzdžių*, kai savivaldybių administracijose yra parengtos rizikos vertinimo metodikos ar tvarkų aprašai ir laikantis juose nustatytos tvarkos savivaldybės administracijoje atliekama metinė, tarpinė ir kasdienė rizikos veiksnių stebėseną: kasdienį rizikos vertinimą atlieka struktūrinių padalinių vadovai, tarpinį ir metinį rizikos vertinimus atlieka rizikos vertinimo darbo grupė, kuri išanalizuoja struktūrinių padalinių pateiktus rizikos veiksnius, sudaro bendrą administracijos rizikos veiksnių sąrašą, įvertina rizikos veiksnių reikšmingumą, jų pasireiškimo tikimybę ir poveikį administracijos veiklai, parengia rizikos valdymo planą (kuriame nurodomi kiekvienos rizikos valdymo būdai ir priemonės, įgyvendinimo terminai ir atsakingi asmenys) ir teikia jį tvirtinti administracijos direktoriui. Pasibaigus metams struktūrinių padalinių vadovai teikia darbo grupei rizikos valdymo priemonių, įtrauktų į rizikos valdymo planą, įgyvendinimo ataskaitas, o rizikos vertinimo darbo grupė, vadovaudamasi pateiktomis rizikos valdymo priemonių įgyvendinimo ataskaitomis, apibendrina visos administracijos rizikos valdymo priemonių įgyvendinimo rezultatus ir parengia administracijos rizikos valdymo priemonių įgyvendinimo ataskaitą, kuri yra sudėtinė

vidaus kontrolės ataskaitos dalis. Kitose savivaldybių administracijose rizikos veiksnių analizė atliekama panašiai: jose rizikos vertinimą atlieka visi struktūriniai padaliniai ir į jų sudėtį neįeinantys valstybės tarnautojai, kurie pagal savo veiklos sritis įsivertina rizikos veiksnių reikšmingumą ir jų pasireiškimo tikimybę bei galimą poveikį administracijos veiklai, vėliau apibendrinami visų struktūrinių padalinių rezultatai ir išskiriami savivaldybės administracijos veiklai svarbiausi rizikos veiksniai, sudaromas rizikų registras ir priimami sprendimai dėl rizikų įtraukimo į rizikų valdymo planą, arba sudarytos rizikų vertinimo darbo grupės administracijose kiekvienais metais iš struktūrinių padalinių renka duomenis apie rizikas, įvertina rizikos veiksnių reikšmingumą ir jų pasireiškimo tikimybę bei poveikį administracijos veiklai, nustato toleruojamas ir reikšmingas rizikas, sudaro ir teikia tvirtinti administracijos direktoriui rizikų valdymo planą bei atlieka tokio plano įgyvendinimo stebėseną. *Kaip gerosios praktikos pavyzdys paminėtinas ir technologinių sprendimų pritaikymas atliekant rizikos vertinimą* (pavyzdžiui, galima svarstyti sukurti automatizuotą rizikų registrą, kuris leistų analizuoti rizikas pagal įvairius pjūvius ir kartu matyti aukščiausio prioriteto rizikos veiksnius, taip užtikrinant, kad svarbiausi klausimai neliktų nepastebėti ir neįvertinti). Pažymėtina, kad kai kurios savivaldybės nurodė, kad rizikos vertinimui atlikti turi pasitvirtinusios nustatytos formos lenteles programoje „Microsoft Excel“ arba specialų įrankį – „Rizikų vertinimas“.

Kaip pirmiau nurodytas pakankamai geras rizikos vertinimo sistemas sukūrusias (iš detalius paaiškinimus apie rizikos vertinimo atlikimą pateikusių institucijų) galima paminėti Akmenės rajono, Biržų rajono, Elektrėnų rajono, Kauno miesto, Kėdainių rajono, Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Marijampolės rajono, Mažeikių rajono, Molėtų rajono, Panevėžio miesto, Prienų rajono, Radviliškio rajono, Šakių rajono, Šiaulių miesto, Šiaulių rajono, Širvintų rajono, Skuodo rajono, Švenčionių rajono, Tauragės rajono, Telšių rajono, Ukmergės rajono, Utenos rajono ir Varėnos rajono savivaldybių administracijas.

Savivaldybių administracijų pateikti duomenys dėl toleruojamos rizikos nustatymo rodo, kad situacija 2024 metais išliko tokia pati kaip ir 2023 metais – 54 savivaldybių administracijos pažymėjo, kad nustato toleruojamą arba nereikšmingą riziką ir jai valdyti vidaus kontrolės priemonių nekuria, nes tokios rizikos pasireiškimo tikimybė yra maža, o jos valdymo sąnaudos per didelės. 2 savivaldybių administracijos nurodė, kad nenustato toleruojamos rizikos, o 4 administracijos nurodė toleruojamą riziką nustatančios iš dalies, nes jos nedokumentuoja (tik aptaria su vadovais), arba nustato ne rizikų vertinimo metu, o planuojant veiklą ir (ar) vertinant veiklos rezultatus.

Vertinant, kaip savivaldybių administracijose atliekamas vienas iš baigiamųjų rizikos valdymo proceso etapų – *reagavimo į riziką numatymas*, nustatyta, kad dauguma savivaldybių administracijų numato reagavimo į riziką priemones ir būdus, rengia rizikos valdymo planus, ir tik 5 savivaldybių administracijos nurodė, kad į riziką reaguoja *iš dalies* (taikydamos kasdienes einamosios veiklos priemones). Tuo tarpu savivaldybių administracijos, nurodžiusios, kad numato reagavimo į riziką priemones ir būdus, paminėjo, kad jos rengia rizikų valdymo veiksmų planus arba kad atlikdamos visų veiklos sričių rizikos analizę raštu iš karto nustato reagavimo į riziką priemones ir būdus. Be to, detalesnį paaiškinimą pateikusias administracijos nurodė, kad taiko visus reagavimo į riziką būdus, tarp jų ir rizikos perdavimą tretiesiems asmenims (pvz., turtas saugomas pasitelkiant apsaugos tarnybas ir pan.), arba kad, nustačius riziką, į ją nedelsiant reaguojama tikslinant vidaus dokumentus (tvarkų aprašus, taisykles, darbo reglamentus, darbuotojų pareigybių aprašymus ir kt.), peržiūrint sutartis, darbuotojų funkcijų paskirstymą, įvertinant, ar yra tinkama tiek vidaus, tiek išorės komunikacija, kartu vertinant, ar sukurtos priemonės yra pakankamos.

Apibendrinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie rizikos vertinimo atlikimą 2024 metais, pažymėtina, kad, kaip ir 2023 metais, dauguma savivaldybių administracijų (53, arba 88 proc.) nurodė, kad rizikos vertinimą atlieka, ir tik nedidelė dalis (7, arba 12 proc.) rizikos vertinimą atlieka *iš dalies*, tačiau pateikta detalesnė informacija rodo, kad net ir savivaldybių administracijos, nurodžiusios, kad rizikos vertinimą atlieka, gana dažnai jį atlieka netinkamai (nesistemiškai ir fragmentiškai). Dažniausiai nurodytos to priežastys yra šios: žmogiškųjų išteklių trūkumas, darbuotojų patirties, kompetencijų stoka, ribota rizikos vertinimo mokymų pasiūla, per mažas vadovybės dėmesys rizikos vertinimui.

Atsižvelgiant į tai, kad rizikos vertinimas yra vienas iš svarbiausių vidaus kontrolės elementų, apimantis visą VJA veiklą, siekiant nustatyti ir suvaldyti tikėtinus rizikos veiksnius (aplinkybes), kurie gali neigiamai paveikti tiek VJA veiklą, tiek ir jos rezultatus, taip pat suteikti pakankamą užtikrinimą, kad VJA veiklos tikslai bus pasiekti, nemažoje dalyje savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA, *kuriant ir (ar) įgyvendinant pažangią vidaus kontrolės sistemą, turėtų būti daugiau dėmesio skiriama tinkamam rizikų valdymui ir reguliariam galimų rizikos veiksnių vertinimui* visose pagrindinėse veiklos srityse ir (ar) visuose struktūriniuose padaliniuose.

Išvada. Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, esminių pokyčių stiprinant rizikos vertinimą savivaldybių administracijose 2024 metais nebuvo: kaip ir 2023 metais, 88 proc. visų savivaldybių administracijų nurodė atliekančios rizikos vertinimą, o 12 proc. savivaldybių administracijų nurodė rizikos vertinimą atliekančios tik iš dalies. Įvertinus detalesnę informaciją apie rizikos vertinimo atlikimą savivaldybių administracijose, pastebėta, kad net ir nurodžiusios, jog atlieka rizikos vertinimą, kai kurios savivaldybių administracijos jį atlieka netinkamai (tapatina su vidaus kontrolės analize, veiklos atitikties teisės aktų nuostatoms analize ar korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymu ir pan.), fragmentiškai (apima ne visas administracijos veiklos sritis), neformaliai (nedokumentuoja rizikos veiksnių sąrašo ir (ar) rizikos veiksnių analizės ir vertinimo), nevertina rizikos veiksnių reikšmingumo ir jų pasireiškimo tikimybės bei poveikio administracijos veiklai, nerengia rizikos valdymo plano.

Kontrolės veikla

Vertinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie kontrolės veiklą arba priemones ir procedūras, įdiegtas siekiant valdyti riziką ir apimančias įgaliojimų, leidimų suteikimą, funkcijų atskyrimą, prieigos prie turto ir dokumentų kontrolę, veiklos ir rezultatų peržiūrą, veiklos priežiūrą ir kitų VJA vadovo nustatytų reikalavimų laikymąsi, nustatyta, kad *visose savivaldybių administracijose kontrolės veikla 2024 metais iš esmės buvo vykdoma*. Esminių pokyčių, palyginti su 2023 metų duomenimis, nenustatyta.

Apibendrinus 60 savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie jose *taikomas kontrolės priemones*, nustatyta, kad visų savivaldybių administracijų, išskyrus vieną (kuri detalesnės informacijos nenurodė), darbuotojams buvo *suteikti reikalingi įgaliojimai ir leidimai*, užtikrinantys, kad atskirose savivaldybių veiklos srityse (pavyzdžiui, finansų, turto, informacijos valdymo, viešųjų pirkimų ir kt.) būtų atliekamos tik savivaldybės administracijos vadovo nustatytos procedūros. Dauguma savivaldybių administracijų nurodė, kad jų darbuotojų darbo funkcijos aiškiai apibrėžtos darbuotojų pareigybių aprašymuose, nurodytos įvairiuose tvarkų aprašuose, darbo reglamentuose, kituose vidaus veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Juose yra ne tik suteikti įgaliojimai ir leidimai atlikti pavestas funkcijas, bet ir nustatyta funkcijų atlikimo tvarka ir jų kontrolės mechanizmas.

Be to, visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jose buvo *užtikrinama priegios kontrolė*, kad administracijos turtu, dokumentais ir informacija naudotųsi tik įgalioti (paskirti) darbuotojai ir kad turtas ir dokumentai būtų apsaugoti nuo neteisėtų veikų. Dauguma savivaldybių administracijų nurodė, kad jose yra patvirtinti administracijos direktoriaus įsakymai ar tvarkų aprašai, kuriuose yra reglamentuotos procedūros ar veiksmų eiga, užtikrinanti priegios prie savivaldybės administracijos dokumentų ar turto kontrolę, ir tik atsakingiems darbuotojams, kuriems pavestos vykdyti atitinkamos funkcijos, suteiktos atitinkamos priegios (pagal atskirus įsakymus arba atitinkamus leidimus) prie IS ar turto.

Vertinant, kaip savivaldybių administracijose užtikrinamas funkcijų atskyrimas, nustatyta, kad visos savivaldybių administracijos, išskyrus vieną, siekdamos mažinti klaidų, apgaulių ir kitų neteisėtų veikų riziką, 2024 metais *užtikrino funkcijų atskyrimą*, t. y. jose vienam darbuotojui nebuvo pavedama atlikti ir (ar) kontroliuoti visų funkcijų: leidimo suteikimo, atlikimo, registravimo ir kontrolės. Viena savivaldybės administracija nurodė, kad joje funkcijų atskyrimas užtikrinamas tik *iš dalies*. Kitos savivaldybių administracijos, detalizuodamos informaciją apie funkcijų atskyrimo principą, nurodė, kad darbuotojų atliekamų funkcijų atskyrimas reglamentuotas jų pareigybių aprašymuose, administracijos direktoriaus įsakymuose dėl atsakingų asmenų skyrimo, aprašuose, taisyklėse. Vertinant savivaldybių administracijų informaciją apie funkcijų atskyrimą finansų kontrolės srityje, pažymėtina, kad, daugumos savivaldybių administracijų teigimu, jose yra atskirtos išankstinės, einamosios ir paskesniosios finansų kontrolės funkcijos ir jas atliekantys darbuotojai, o jų pareigos ir atsakomybės reglamentuotos finansų kontrolės taisyklėse. Tačiau atkreiptas dėmesys į tai, kad 2024 metais apie 28 proc. savivaldybių administracijų finansų kontrolės taisyklės vis dar nebuvo atnaujintos atsižvelgiant į naują teisinį reguliavimą – Įstatymą, Aprašą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gegužės 23 d. nutarimą Nr. 488 „Dėl Centralizuoto viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁸.

Veiklos ir rezultatų peržiūrą taip pat nurodė atliekančios visos, išskyrus vieną, savivaldybių administracijos. Detalesnę informaciją pateikusios administracijos nurodė, kad jose periodiškai peržiūrimos veiklos sritys, procesai ir rezultatai, o siekiant užtikrinti jų atitiktį savivaldybės administracijos tikslams ir reikalavimams, veikla vertinama teisėtumo, ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais, ataskaitinio laikotarpio veiklos rezultatai palyginami su planuotais ir (arba) praėjusio ataskaitinio laikotarpio veiklos rezultatais. Administracijose taip pat rengiamos strateginio ir metinio veiklos plano įgyvendinimo ataskaitos ir savivaldybės administracijos direktoriaus metinės veiklos ataskaitos. Įsitikinama, ar pasiekti numatyti veiklos tikslai. Veiklos rezultatai analizuojami ir vertinami savaitinių vadovų pasitarimų metu, kai struktūrinių padalinių vadovai administracijos vadovui atsiskaito, kaip įvykdė pavestas užduotis. Periodiškai analizuojama, kaip įgyvendintos planuose numatytos priemonės, kokios tų priemonių neįgyvendinimo ar dalinio įgyvendinimo priežastys, vertinama, kokios rizikos tai galėjo lemti, ir analizuojama, kaip tas rizikas reikėtų mažinti. Visose savivaldybių administracijose darbuotojams kiekvienais metais yra suformuojamos metinės užduotys, siektini rezultatai, vertinimo rodikliai, darbuotojai už juos atsiskaito jų metinių veiklos vertinimų metu. Be to, darbuotojų vykdomos veiklos ir jos rezultatų priežiūra (užduočių skyrimas, peržiūra, tvirtinimas, tikrinimas ir pan.) vykdoma panaudojant administracijose įdiegtas dokumentų valdymo sistemas. Viena iš savivaldybių administracijų nurodė, kad joje kas ketvirtį atliekama biudžeto vykdymo analizė ir kontrolė bei vykdoma įgyvendinamų investicijų projektų rezultatų peržiūra. Kita savivaldybės

⁸ Nauja redakcija išdėstyta 2025 m. spalio 16 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 712 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gegužės 23 d. nutarimo Nr. 488 „Dėl Centralizuoto viešojo sektoriaus subjektų buhalterinės apskaitos organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

administracija pažymėjo, kad joje kasmet atliekamas administracinių paslaugų kokybės vertinimas, paslaugų teikimo rodiklių vertinimas (kiek paslaugų suteikta laiku, kiek paslaugų užsakoma elektroniniu būdu ir pan.).

Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, *veiklos priežiūra* atliekama visose savivaldybių administracijose. Detalesnę informaciją pateikusios savivaldybių administracijos nurodė, kad jų vykdoma veikla yra prižiūrima, užtikrinama, kad kiekvienam darbuotojui būtų aiškiai nustatytos jo pareigos ir atsakomybė, struktūrinių padalinių vadovai prižiūri (kontroliuoja) pavaldžių darbuotojų atliekamas pavestas užduotis, prireikus periodiškai už jas atsiskaitoma. Nemaža dalis savivaldybių administracijų paminėjo, kad veiklos priežiūrą (pavyzdžiui, skiriant užduotis, jas peržiūrint, kontroliuojant) vykdo nuolat naudodamos elektronines dokumentų valdymo sistemas: „Kontora“, „Avily“, „DBSIS“, „IBM Lotus Notes“, „DocLogix“ ir kitas. Veiklos priežiūra taip pat atliekama savaitinių vadovų pasitarimų metu, kai struktūrinių padalinių vadovai administracijų vadovams atsiskaito, kaip įvykdė pavestas užduotis. Be to, teisės aktų nustatyta tvarka teikiamos įvairios ataskaitos, kuriose atsiskaitoma už atitinkamas veiklos sritis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad veiklos ir rezultatų peržiūra, veiklos priežiūrą padeda atlikti kai kuriose savivaldybių administracijose įdiegtos kokybės vadybos sistemos ar projektinio valdymo sistemos, kurias naudojant siekiama vertinti ir procesų eigą, ir rezultatus. Vadovaudamasi kokybės standartų reikalavimais, tokios savivaldybių administracijos atlieka veiklos sričių, procesų ir rezultatų peržiūrą, stebėseną, yra nusistačiusios veiklos procesų vertinimo kriterijus, kurių faktinės reikšmės fiksuojamos nustatytu periodiškumu, o peržiūros rezultatai naudojami vertinamajai analizei atlikti ir veiklai tobulinti ar veiklos procesams efektyvinti.

Atsakydamos į klausimą, ar užtikrinamas tinkamas technologijų naudojimas (įdiegtų ir palaikomų informacinių technologijų sistemų patikimumas, saugi ir nenutrūkstama IS veikla), visos savivaldybių administracijos nurodė, kad *užtikrina tinkamą technologijų naudojimą*. Dauguma savivaldybių administracijų nurodė, kad jose naudojamų IS sauga yra užtikrinama vadovaujantis patvirtintais IS duomenų saugos nuostatais, kad, siekiant užtikrinti IS duomenų saugos politiką, IS naudotojų prieigos kontrolę, organizacines, technines, programines, teisineis ir kitas saugos priemones, saugią ir nenutrūkstamą IS veiklą ir duomenų tvarkymą, administracijose yra patvirtinti įvairūs kiti elektroninės informacijos saugos dokumentai, pavyzdžiui, saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklės, IS veiklos tęstinumo valdymo planai, IS naudotojų administravimo taisyklės, informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimo bei darbuotojų stebėsenos ir kontrolės darbo vietoje tvarkų aprašai ir pan. Kai kurios savivaldybių administracijos pažymėjo, kad 2024 metais jose nebuvo incidentų dėl IS gedimo, dėl kurių būtų prarasti duomenys, dokumentai ar informacija. Be to, nebuvo fiksuota neteisėto duomenų perdavimo tretiesiems asmenims, neturintiems prieigos prie savivaldybės administracijoje naudojamų IS, atvejų, o IS, informacinių technologijų tinkamą naudojimą nuolat prižiūri administracijos informacinių technologijų specialistai, taip pat yra paskirti duomenų apsaugos pareigūnai, įslaptintos informacijos ryšių ir informacinės sistemos saugos įgaliotiniai ir administratoriai, o darbuotojams organizuojami duomenų apsaugos ir kibernetinio saugumo mokymai. Kai kurios savivaldybių administracijos paminėjo, kad jose vykdoma informacinių technologijų įsigijimo, priežiūros ir palaikymo procesų kontrolė, serveriai su turimomis IS išskelti į valstybinius duomenų centrus, įgyvendinant TIS2 tinklo ir informacinių sistemų saugumo direktyvos reikalavimus, naudojamosi ESET *Protect*, *Inspect XDR* ir kitais saugumo įrankiais, taip pat nurodė, kad su išoriniais paslaugų teikėjais turi sudariusios sutartis dėl IS veikimo techninio palaikymo ir kibernetinės saugos paslaugų teikimo. Viena administracija nurodė, kad buvo sudaryta sutartis su paslaugų teikėju siekiant atlikti IS saugumo auditą savivaldybėje ir atnaujinti su IS susijusius teisės aktus.

Nepaisant visų savivaldybių administracijų patvirtinimo, kad jose užtikrinamas tinkamas įdiegtų ir palaikomų informacinių technologijų naudojimas, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vidaus auditorių instituto kasmetinėse ataskaitose „Risk in focus“⁹ pateiktuose reikšmingiausių rizikų sąrašuose 2025 ir 2026 metams nurodyta, kad kibernetinis saugumas išlieka rizikos lyderis, o rizikos, susijusios su skaitmenine transformacija (įskaitant dirbtinį intelektą), taip pat patenka į TOP rizikų sąrašo viršūnę, todėl, siekdamos užkirsti kelią galimoms išorės grėsmėms kibernetinio saugumo srityje (susijusioms su duomenų praradimo, veiklos sustabdymo, finansinių nuostolių, reputacinės žalos ir kt. rizikomis) ir vadovaudamosi teisės aktų reikalavimais, visos savivaldybių administracijos turėtų vykdyti nuolatinę informacinių technologijų ir IS įsigijimo, priežiūros ir palaikymo procesų kontrolę, paskirti atsakingus darbuotojus, kurie nuolat koordinuotų ir prižiūrėtų IS veikimą ir saugos politikos įgyvendinimą (organizuotų rizikos vertinimą IS saugos srityje, teiktų vadovams siūlymus, kaip tobulinti IS, koordinuotų IS saugos incidentų tyrimą, organizuotų VJA darbuotojų mokymus elektroninės informacijos saugos klausimais, įvairiais būdais informuotų juos apie elektroninės informacijos saugos rizikas ir problemas). Papildomai pažymėtina, kad Nacionalinis kibernetinio saugumo centras 2025 metais parengė ir viešai paskelbė Rekomendacijas kasmetiniam rizikų vertinimui¹⁰, kurių tikslas – pateikti VJA aiškias ir praktiškas rekomendacijas, skirtas kasmetiniam rizikų vertinimui kibernetinio saugumo srityje atlikti.

Vertinant, ar savivaldybių administracijose *užtikrinamas politikų ir procedūrų taikymas* (patvirtintų politikos, tvarkos aprašų, taisyklių ir kitų dokumentų taikymas, peržiūrėjimas ir tikslinimas, atsižvelgiant į teisės aktų pasikeitimą ir kitus veiksnius), kaip vienas iš kontrolės veiklos principų, nustatyta, kad visose savivaldybių administracijose 2024 metais buvo nuolat vykdoma vidaus teisės aktų ir kitų dokumentų stebėseną ir vertinimas. Keičiantis VJA veiklos sąlygoms (veiklą reglamentuojantiems teisės aktams, administracijos struktūrai, veiklos pokyčiams ir pan.) buvo peržiūrimos ir keičiamos patvirtintos politikos, tvarkų aprašai, taisyklės, darbo reglamentai, atsakingų darbuotojų ir valstybės tarnautojų sąrašai, pareigybių aprašymai ir kt., taip užtikrinant šių dokumentų taikymą ir įgyvendinimą VJA veikloje. Be to, siekiant užtikrinti atnaujintų vidaus dokumentų įgyvendinimą, su jais buvo supažindinami administracijų darbuotojai.

Apibendrinant kontrolės veiklos vykdymą savivaldybių administracijose, darytina išvada, kad 2024 metais visose savivaldybių administracijose iš esmės buvo vykdoma kontrolės veikla, laikomasi pagrindinių kontrolės veiklos principų, nustatomos ir vykdomos įvairios vidaus kontrolės priemonės rizikai valdyti. Nepaisant to, CVAT atliktų vidaus auditų ir savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų atliktų auditų rezultatai vis dar rodo įvairių kontrolės veiklos trūkumų savivaldybių administracijose, nes praktikoje dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo, nepakankamos darbuotojų kompetencijos ar atidumo, nepakankamos veiklos priežiūros, atsinaus vadovybės požiūrio į vidaus kontrolę ar kitų veiksnių ne visada buvo užtikrinamas tinkamas nustatytų vidaus kontrolės priemonių veikimas. Todėl labai svarbu imtis priemonių šioms problemoms spręsti ir periodiškai vertinti, ar nustatytos vidaus kontrolės priemonės vykdomos, ar jos yra pakankamos, o nustačius papildomų vidaus kontrolės priemonių ar procedūrų poreikį – tobulinti esamas arba nustatyti naujas vidaus kontrolės priemones, padedančias valdyti riziką ir pasiekti savivaldybių administracijų tikslus.

Išvada. Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, visos savivaldybių administracijos 2024 metais vykdė kontrolės veiklą ir nustatė įvairių kontrolės priemonių rizikai valdyti, užtikrino

⁹ Prieiga per internetą: <https://www.theiia.org/en/internal-audit-foundation/latest-research-and-products/risk-in-focus/>

¹⁰ Prieiga per internetą: <https://www.nksc.lt/doc/biuletiniai/Rekomendacija%204%20-%20leidinys.pdf>

tinkamą technologijų naudojimą ir politikos bei procedūrų taikymą. Tačiau tiek CVAT atliktų vidaus auditų, tiek savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų atliktų auditų rezultatai rodo, kad vidaus kontrolės veikla savivaldybių administracijose dar galėtų būti tobulinama.

Informavimas ir komunikacija

Vertinant savivaldybių administracijų pateiktus atsakymus apie informavimą ir komunikaciją, esminių pokyčių, palyginti su 2023 metų ataskaitiniu laikotarpiu, taip pat nenustatyta. Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, visose savivaldybių administracijose 2024 metais buvo *užtikrinamas aktualios, išsamios, patikimos ir teisingos informacijos, palaikančios vidaus kontrolės veikimą, gavimas, rengimas ir naudojimas*. Savivaldybių administracijos, pateikusios platesnius komentarus, nurodė, kad informacijos ir dokumentų gavimas, rengimas ir naudojimas yra reglamentuotas vidaus tvarkų aprašuose, taisyklėse ar reglamentuose, naudojami įvairūs informacijos ir dokumentų gavimo kanalai ir priemonės, paskirti už informacijos ir dokumentų gavimą ir rengimą atsakingi darbuotojai, kai kuriose savivaldybių administracijose yra įsteigti atskiri komunikacijos padaliniai ar paskirti darbuotojai, atsakingi už informacijos iš kitų VJA struktūrinių padalinių gavimą ir (ar) informacijos apie visą savivaldybės administracijos veiklą rengimą ir teikimą. Viena savivaldybės administracija nurodė, kad yra paskirtas darbuotojas, atsakingas už reguliarių informacijos apie pasikeitusius arba netekusius galios teisės aktus pateikimą administracijos darbuotojams. Kita savivaldybės administracija paminėjo, kad joje yra nustatyti procesai, užtikrinantys informacijos atnaujinimą ir pritaikymą pagal nuolat kintančius reikalavimus ir aplinkybes.

Atsakant į klausimą dėl *vidaus komunikacijos užtikrinimo*, visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jose buvo užtikrinta tinkama vidaus komunikacija – nenutrūkstamas informacijos perdavimas, apimantis visas administracijos veiklos sritis ir visą organizacinę struktūrą. Dalis savivaldybių administracijų nurodė turinčios patvirtintus vidaus komunikacijos ir (ar) dokumentų valdymo tvarkos aprašus, o vidaus komunikacija vykdoma pasitelkiant dokumentų valdymo sistemas („Kontora“, „Avilys“, DBSIS, „DocLogix“ ir kt.), intranetą (reguliariai atnaujinant informaciją), elektroninį pašta, mobiliojo ryšio priemones, bendraujant nuotoliniu būdu (naudojant „Zoom“, „Microsoft Teams“ ir kt. programas), esant poreikiui, telefonu, dalijantis informacija vadovų kassavaitinių pasitarimų metu (siekiant pateikti aktualią informaciją ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį), darbuotojų susirinkimų metu ir panašiai. Be to, nurodoma, kad, siekiant efektyvaus bendradarbiavimo ir operatyvaus sprendimų priėmimo, užtikrinamas sklandus informacijos perdavimas tarp vadovybės ir darbuotojų, tarp skirtingų skyrių bei komandų. Vidaus komunikacijos procesai yra nuolat peržiūrimi ir tobulinami, atsižvelgiant į darbuotojų poreikius bei veiklos tikslus.

Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, 2024 metais, kaip ir 2023 metais, visose savivaldybių administracijose buvo užtikrinta ne tik tinkama vidaus komunikacija, bet ir tinkamas informacijos perdavimas išorės informacijos vartotojams ir informacijos gavimas iš jų. Komentarus pateikusios savivaldybių administracijos nurodė, kad *išorės komunikacija* vykdoma informaciją perduodant ar ją gaunant per minėtas dokumentų valdymo sistemas, susirašinėjimo el. paštu būdu, mobiliojo ryšio priemonėmis, skelbiant informaciją savivaldybių interneto svetainėse, savivaldybių socialinių tinklų paskyrose, bendraujant tiesiogiai, rengiant spaudos pranešimus ir viešus renginius. Informacija visuomenei taip pat pateikiama įvairiais būdais: laikraščiuose, žurnaluose, televizijos ir radijo programose ar savivaldybės informaciniame biuletenyje. Taip pat skatinamas aktyvus dialogas su išorės informacijos vartotojais, siekiant efektyvaus bendradarbiavimo ir pasitikėjimo stiprinimo. Kai kurios savivaldybių administracijos taip pat nurodė, kad didelis dėmesys skiriamas informacijos pateikimui interneto svetainėse (užtikrinama, kad gyventojams, verslui ir kitoms

sinteresuotoms pusėms informacija būtų pateikiama aiškiai, operatyviai ir prieinamai, laikantis teisės aktų reikalavimų, įskaitant skaidrumo, duomenų apsaugos ir viešosios informacijos teikimo nuostatas), kad turi patvirtintus interneto svetainės administravimo tvarkos aprašus ir kad už aktualios informacijos skelbimą (atnaujinimą) interneto svetainėse ir socialiniuose tinkluose yra paskirti atsakingi darbuotojai. Kai kurios savivaldybių administracijos nurodė, kad siekiant efektyvesnės komunikacijos ir bendravimo su gyventojais, jose veikia įdiegtos išankstinės gyventojų registracijos sistemos, skirtos išankstinei vizitų bei konsultacijų pas administracijos specialistus registracijai ir gyventojų srautams valdyti.

Kaip užtikrinančias gerą informacijos valdymą ir komunikaciją (iš detalius paaiškinimus pateikusių institucijų) galima paminėti Alytaus miesto, Alytaus rajono, Druskininkų, Ignalinos rajono, Joniškio rajono, Kauno miesto, Kauno rajono, Kėdainių rajono, Kelmės rajono, Klaipėdos miesto, Kupiškio rajono, Marijampolės, Panevėžio miesto, Pasvalio rajono, Prienų rajono, Šiaulių miesto, Šilutės rajono, Širvintų rajono, Tauragės rajono, Utenos rajono ir Varėnos rajono savivaldybių administracijas.

Papildomai pažymėtina, kad geras informacijos valdymas ir efektyvi komunikacija turi didelę įtaką VJA veiklos vykdymui ir valdymui. Teisingiems sprendimams VJA priimti turi būti laiku pranešama aktuali, išsami, patikima ir teisinga informacija apie vidaus ir išorės įvykius ir ūkines operacijas. Be to, siekiant VJA tikslų, būtina, kad informacija būtų pateikta visais lygiais (vertikaliai, horizontaliai, atitinkamu lygiu), taip pat tretiesiems asmenims (kitiems subjektams, asmenims ar visuomenei). Taip pat pažymėtina, kad tinkamai veikiančios informacijos kanalai užtikrina ir geresnę kitų vidaus kontrolės sistemos elementų (vidaus kontrolės aplinkos, rizikos vertinimo, kontrolės veiklos, stebėsenos) funkcionavimą VJA.

Išvada. *Visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jose iš esmės buvo užtikrinama tinkama vidaus ir išorės komunikacija bei aktualios, išsamios, patikimos ir teisingos informacijos, palaikančios vidaus kontrolės veikimą, gavimas, rengimas ir naudojimas.*

Stebėseną

Vertinant, kaip savivaldybių administracijose 2024 metais buvo vykdoma jose sukurtos vidaus kontrolės sistemos stebėseną (skirta užtikrinti, kad vidaus kontrolės procedūros veiktų taip, kaip numatyta, ir kad jos būtų keičiamos pasikeitus veiklos aplinkos sąlygoms), nustatyta, kad *visos 60 savivaldybių administracijų nurodė, kad 2024 metais, kaip ir 2023 metais, jų darbuotojai atliko nuolatinę stebėseną (savivaldybės administracijos darbuotojams vykdant reguliarią atitinkamų savivaldybės veiklos sričių valdymo ir priežiūros veiklą) pagal nustatytą savivaldybės administracijos vidaus kontrolės politiką.*

Kai kurios savivaldybių administracijos nurodė, kad stebėseną jose vykdoma nuolat ir yra integruota į kasdieninę administracijos darbuotojų veiklą. Ji atliekama administracijų darbuotojams vykdant reguliarią valdymo ir priežiūros veiklą (aktualių veiklos sričių teisinio reglamentavimo, rezultatų pasiekimo ir kitų veiksnių stebėseną) pagal pavestas funkcijas, nustatytas darbuotojų pareigybės aprašymuose ir (ar) kituose vidaus teisės aktuose, o pokyčiai aptariami darbinuose pasitarimuose ir, esant poreikiui, imamas atitinkamų priemonių.

Dalis savivaldybių administracijų pažymėjo, kad 2024 metais veiklos sričių, procesų ir rezultatų peržiūros jose buvo atliekamos vadovaujantis kokybės standartų reikalavimais, tokiu būdu jose įdiegtos kokybės vadybos sistemos padėjo ne tik efektyviau įgyvendinti vidaus kontrolę ir siekti savivaldybės administracijos strateginio planavimo dokumentuose nustatytų tikslų, bet ir vykdyti jos stebėseną. Pagal pateiktą informaciją, 2024 metais 12-oje savivaldybių administracijų buvo įdiegti ISO standartai, 11-oje – LEAN sistema, 2-ose – bendrasis vertinimo modelis, 1-oje – subalansuotų rodiklių metodas.

Be to, stebėseną savivaldybių administracijose 2024 metais buvo vykdoma ir įvairių periodinių vertinimų metu – buvo atliekami CVAT ir savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų bei kitų audito vykdytojų auditai ir (ar) vertinimai, kurių metu nustatyti veiklos ir vidaus kontrolės trūkumai buvo ištaisyti arba taisomi tobulinant atskiras savivaldybių administracijų veiklos sritis.

Be CVAT ir savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų, auditus ar vertinimus 2024 metais savivaldybių administracijose ir savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA atliko Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Centralizuoto vidaus audito skyriai, viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra, Europos socialinio fondo agentūra, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, Aplinkos projektų valdymo agentūra, viešoji įstaiga Inovacijų agentūra, Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Nacionalinė švietimo agentūra, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Viešųjų pirkimų tarnyba, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kt. institucijos bei privačių audito įmonių auditoriai, kurie tikrina ES finansinės paramos ir kitos gaunamos tarptautinės finansinės paramos lėšų panaudojimą, įgyvendinamus projektus, atliko kokybės vadybos sistemų auditus, finansinių ataskaitų rinkinių auditus ir kt.

Pagal savivaldybių administracijų pateiktą informaciją minėtų periodinių vertinimų metu dalyje savivaldybių administracijų buvo nustatyta reikšmingų vidaus kontrolės trūkumų įvairiose veiklos srityse: turto valdymo, naudojimo ir apskaitos (turto registravimo, inventorizacijos atlikimo, tarnybinio transporto naudojimo), viešųjų pirkimų vykdymo ir kontrolės, sutarčių vykdymo kontrolės, finansų valdymo (finansinės apskaitos, finansinių ataskaitų rengimo, darbo laiko apskaitos, darbo užmokesčio (priemokų) apskaičiavimo) ir kontrolės, lėšų naudojimo (išmokų savivaldybės tarybos nariams, piniginių socialinės paramos administravimo ir socialinei paramai skirtų lėšų naudojimo) ir atsiskaitymo už jas, vidaus kontrolės reglamentavimo ir įgyvendinimo (rizikos vertinimo ir valdymo), veiklos atitikties teisės aktų reikalavimams, strateginio veiklos plano rengimo ir įgyvendinimo (tikslų ir uždavinių įgyvendinimo, planuotų rezultatų pasiekimo), sprendimų priėmimo, vidaus teisės aktų rengimo ir atnaujinimo, programų ir projektų įgyvendinimo ir kontrolės, humanitarinės pagalbos teikimo, paramos priėmimo ir panaudojimo, korupcijos prevencijos, viešųjų ir privačių interesų deklaravimo, IS valdymo, vietinių rinkliavų už leidimų išdavimą, socialinių darbuotojų veiklos organizavimo, informacijos viešinimo ir komunikacijos veiklos vykdymo (viešosios informacijos interneto svetainėse skelbimo, komunikacijos tarp darbuotojų, tarpinstitucinio bendradarbiavimo), personalo valdymo (darbo sutarčių sudarymo, darbo krūvio paskirstymo, darbuotojų veiklos vertinimo ir motyvavimo, kompetencijų kėlimo), darbuotojų pavaldumo, įgaliojimų ir atsakomybės nustatymo, administracinės struktūros nustatymo,

administracinės naštos mažinimo, dokumentų rengimo ir valdymo ir kt. srityse, o juos dažniausiai nustatė CVAT ir savivaldybių kontrolės ir audito tarnybos.

Visos savivaldybių administracijos pateiktoje informacijoje patvirtino, kad *apie nuolatinės stebėsenos ir (ar) minėtų periodinių vertinimų metu nustatytus vidaus kontrolės trūkumus buvo informuoti vadovai ir kiti sprendimus priimančios darbuotojai*. Dalis administracijų taip pat nurodė, kad vadovai visuomet priimdavo sprendimus šalinti nustatytus trūkumus, be to, atlikus vidaus auditus ir kitus auditus, buvo rengiami rekomendacijų įgyvendinimo priemonių planai, kuriuose buvo suplanuotos rekomendacijų įgyvendinimo priemonės, jų įgyvendinimo terminai ir už rekomendacijų įgyvendinimą atsakingi struktūriniai padaliniai (ar darbuotojai). Pažymėtina, kad dalyje savivaldybių administracijų atliktų auditų metu pateiktų rekomendacijų nespėjama laiku įgyvendinti, tačiau didesnė rekomendacijų dalis yra įgyvendinama laiku ir tai prisideda prie savivaldybių administracijų vidaus kontrolės stiprinimo ir geresnio veiklos vykdymo. Pavyzdžiui, viena iš savivaldybių administracijų nurodė, kad, įgyvendinus vidaus audito rekomendacijas, reikšmingi teigiami pokyčiai pastebėti darbo užmokesčio, priemonių, premijų nustatymo, skyrimo, išmokėjimo, tarnybinių automobilių naudojimo, informavimo ir komunikacijos, turto apskaitos, inventorizavimo ir nurašymo srityse.

Analizuojant savivaldybių administracijų Finansų ministerijai pateiktus duomenis taip pat pastebėta, kad 2024 metais, kaip ir 2023 metais, ne visos savivaldybių administracijos pateikė detalią informaciją apie atliktus CVAT ir (arba) savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų auditus ir (ar) vertinimus ir jų rezultatus. Pagrindinė to priežastis – CVAT, savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų ir už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą savivaldybių administracijose paskirtų atsakingų darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo trūkumas. Todėl pakartotinai atkreiptinas dėmesys, kad geresnių rezultatų siekiant veiklos skaidrumo ir vidaus kontrolės įgyvendinimo atitinkamose veiklos srityse pasiekia tos institucijos, kuriose vykdoma efektyvi vidaus auditų (auditų) rezultatų sklaida, kai apie nustatytas problemas (trūkumus) ir galimus jų sprendimo (šalinimo) būdus yra informuojami ne tik savivaldybės administracijos ar audituoto subjekto vadovai, tačiau ir už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą paskirti darbuotojai, kiti tam tikrų susijusių veiklos sričių darbuotojai (tiek pačioje savivaldybės administracijoje, tiek savivaldybei pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA) tam, kad panašios klaidos nepasikartotų ateityje.

Apibendrinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės stebėseną, galima patvirtinti, kad savivaldybių administracijose 2024 metais, kaip ir 2023 metais, stebėseną buvo vykdoma ir ji buvo integruota į administracijų veiklos procesus ir atliekama darbuotojams vykdam reguliarią atitinkamų veiklos sričių stebėsenos ir priežiūros veiklą bei kitus veiksmus pagal pavestas funkcijas. Savivaldybių administracijose taip pat buvo atliekami CVAT bei kitų audito vykdytojų auditai ir (ar) vertinimai, kurių metu nustatytus vidaus kontrolės trūkumus ir jų atsiradimą lemiančius veiksniai buvo siekiama ištaisyti ir pašalinti.

Išvados:

1. Visos savivaldybių administracijos nurodė, kad jų darbuotojai atlieka stebėseną pagal nustatytą savivaldybės administracijos vidaus kontrolės politiką ir kad visose savivaldybėse atliekami periodiniai vertinimai, kuriuos dažniausiai atlieka vidaus auditoriai, savivaldybių kontrolieriai ir kiti audito vykdytojai (valstybiniai auditoriai, kitų valstybės institucijų vertintojai arba privačių audito įmonių auditoriai).

2. Dalyje savivaldybių administracijų periodinių vertinimų metu buvo nustatyta reikšmingų vidaus kontrolės trūkumų įvairiose veiklos srityse ir savivaldybių administracijos ėmėsi priemonių, kad jie būtų ištaisyti.

IV SKYRIUS

VIDAUS KONTROLĖS ANALIZĖ IR VERTINIMAS

Apibendrinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės įgyvendinimą 2024 metais, kaip ir kiekvienais metais, didelis dėmesys buvo skirtas išanalizuoti ir įvertinti, *ar savivaldybių administracijos tinkamai atliko savo vidaus kontrolės analizę* (apimančią visų vidaus kontrolės elementų veikimo vertinimą) ir *įsivertino vidaus kontrolės veikimą* (vidaus kontrolė veikia labai gerai / gerai / patenkinamai / silpnai).

Pagal Finansų ministerijai pateiktą informaciją, *vidaus kontrolės analizę nurodė atliekančios 52 savivaldybių administracijos. 7 savivaldybių administracijos nurodė vidaus kontrolės analizę atliekančios iš dalies ir 1 savivaldybės administracija nurodė, kad joje vidaus kontrolės analizė neatliekama.* Iš dalies vidaus kontrolės analizę atliekančios 7 savivaldybių administracijos pažymėjo, kad 2024 metais vidaus kontrolės analizė, apimanti visus 5 vidaus kontrolės elementus, nebuvo formalizuota ir dokumentuojama, o veiklos problemos, vidaus kontrolės priemonės ir jų įgyvendinimas buvo aptariami savivaldybių administracijų vadovų posėdžių ar skyrių vedėjų pasitarimų metu.

Vertinant visų savivaldybių administracijų, nurodžiusių, kad vidaus kontrolės analizė jose yra atliekama, pateiktą detalesnę informaciją, pastebėta, kad *apie pusėje tokių savivaldybių administracijų vidaus kontrolės analizė ir vertinimas taip pat suprantami ir atliekami ne visai tinkamai.* Nemaža dalis savivaldybių administracijų nurodė, kad jose vykdoma nuolatinė vidaus kontrolės veiklos stebėseną, integruota į kasdienę savivaldybės administracijos veiklą ir atliekama darbuotojams vykdant reguliarią (atitinkamų veiklos sričių) valdymo ir priežiūros veiklą bei kitus veiksmus pagal pavestas funkcijas, arba nurodė, kad jose vykdoma vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūra, atliekant nuolatinę stebėseną, apimančią kiekvieną vidaus kontrolės elementą, o nustačius vidaus kontrolės politikos įgyvendinimo trūkumų ir rizikos veiksnių, apie juos buvo informuojami savivaldybės administracijos vadovai. Didelė dalis savivaldybių administracijų taip pat nurodė, kad vidaus kontrolės analizė buvo nuolat vykdoma vidinių darbinių susirinkimų ar pasitarimų metu – aktualūs klausimai, veiklos pokyčiai, trūkumai ir nustatytos problemos ar rizikos buvo aptariami, analizuojami ir vertinami pasitarimuose ar darbo grupėse, prireikus priimami sprendimai trūkumams šalinti ar rizikoms mažinti. Tokie administracijų pateikti komentarai rodo, kad nuolat vykdoma vidaus kontrolės stebėseną arba vidaus kontrolės veikla (veiklos ir rezultatų priežiūra) vis dar yra neteisingai tapatinama su vidaus kontrolės analize ir vertinimu. Be to, buvo savivaldybių administracijų, kurios vidaus kontrolės analizę siejo tik su CVAT vidaus auditų metu atliktais vidaus kontrolės vertinimais ir nurodė, kad kiekvienais metais atliekama vidaus kontrolės analizė, kurios metu įvertinami vidaus ir kitų auditų ar vertinimų rezultatai ir numatomos vidaus kontrolės tobulinimo priemonės, pildomi vidaus ir kitų auditų metu pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo planai, rengiamos pateiktų rekomendacijų vykdymo ataskaitos. Vertinant savivaldybių administracijų pateiktą informaciją, taip pat nustatyta, kad dalyje savivaldybių administracijų *vidaus kontrolės analizė nebuvo dokumentuota* ir visos pagrindinės savivaldybės administracijos veiklos sritys nebuvo sistemiskai vertinamos pagal visus 5 vidaus kontrolės elementus. Viena savivaldybės administracija nurodė, kad ateityje planuojama pirkti vidaus kontrolės analizės ir vertinimo paslaugą, kuri padės jai geriau įsivertinti vidaus kontrolės įgyvendinimą.

Įvertinus pirmiau nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad *nemaža dalis savivaldybių administracijų vidaus kontrolės analizės ir vertinimo tinkamai neatlieka* (jų nedokumentuoja, tapatina su nuolat vykdoma vidaus kontrolės stebėseną ir veiklos priežiūra, su strateginių ir metinių veiklos planų įgyvendinimo priežiūra arba su reguliariu aktualių veiklos klausimų, trūkumų ir

problemų aptarimu ir sprendimu). Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, minėtų savivaldybių administracijos turėtų atkreipti dėmesį, kad VJA vidaus kontrolės analizės ir vertinimo procesas turėtų būti aprašytas nustatytoje VJA vidaus kontrolės politikoje¹¹. Vadovaujantis Įstatymo¹² ir Aprašo¹³ nuostatomis, VJA vidaus kontrolės analizę ir vertinimą turėtų atlikti vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atliekantys darbuotojai (darbuotojų grupė), kurie vykdo reguliarią VJA veiklos sričių valdymo ir priežiūros veiklą pagal pavestas funkcijas, prižiūri vidaus kontrolės įgyvendinimą VJA ir jos atitiktį VJA vadovo nustatytai vidaus kontrolės politikai. Pagal nustatytus reikalavimus vidaus kontrolės analizė ir vertinimas turėtų būti atliekami vieną kartą per metus siekiant išanalizuoti, kaip ataskaitiniais metais veikė vidaus kontrolė (pagal 5 vidaus kontrolės elementus) pagrindinėse VJA veiklos srityse, kartu įvertinti praėjusiu ataskaitiniu laikotarpiu nustatytus VJA veiklos trūkumus, įvykusius pokyčius, veiklos atitiktį nustatytiems reikalavimams (VJA vidaus kontrolės politikai), vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atliekančių darbuotojų turimą informaciją apie vidaus kontrolės veikimą, vidaus ir kitų auditų rezultatus, pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo eigą, ir konkrečiu įverčiu (labai gerai / gerai / patenkinamai / silpnai) įvertinti visą VJA vidaus kontrolės veikimą.

Nepaisant minėtų ne visai tinkamų vidaus kontrolės analizės atlikimo atvejų, galima išskirti ir *gerąją praktiką laikytinų vidaus kontrolės analizės atlikimo pavyzdžių*. Iš detalius paaiškinimus pateikusių institucijų, kaip užtikrinančias gerą vidaus kontrolės analizės atlikimą, galima paminėti Akmenės rajono, Anykščių rajono, Ignalinos rajono, Joniškio rajono, Kaišiadorių rajono, Kauno miesto, Kėdainių rajono, Klaipėdos miesto, Kretingos rajono, Mažeikių rajono, Molėtų rajono, Panevėžio miesto, Prienų rajono, Šakių rajono, Šiaulių miesto, Širvintų rajono, Telšių rajono, Trakų rajono, Ukmergės rajono, Utenos rajono, Varėnos rajono ir Vilniaus miesto savivaldybių administracijas.

Dalis iš minėtų savivaldybių administracijų turi pasirengusios vidaus kontrolės analizės ir vertinimo metodikas arba patvirtintuose vidaus kontrolės politikos aprašuose nustačiusios metodikas, detalizuojančias administracijos atliekamus vidaus kontrolės analizės ir vertinimo procesus. Nemažai minėtų savivaldybių administracijų nurodė, kad vidaus kontrolės analizę jose kasmet atlieka savivaldybės administracijos direktoriaus paskirti asmenys arba direktoriaus įsakymu sudaryta ir patvirtinta už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atsakinga darbo grupė. Kelios savivaldybių administracijos nurodė, kad vidaus kontrolės analizę atliko naudojamos specialiai sukurtą vidaus kontrolės analizės ir vertinimo įrankį ar klausimyną, pildomą naudojant „Microsoft Forms“ funkcines galimybes ir apimančią visus vidaus kontrolės elementus (kontrolės aplinką, rizikos vertinimą, kontrolės veiklą, informavimą ir komunikaciją, stebėseną). Panaudojus šį įrankį gauti rezultatai padėjo bendrai įvertinti savivaldybės administracijos vidaus kontrolę, o nustačius vidaus kontrolės įgyvendinimo trūkumus, buvo pateikti siūlymai dėl vidaus kontrolės tobulinimo. Gauti vertinimo rezultatai ir siūlymai informuoti parengiant vidaus kontrolės analizės ataskaitą, su kuria supažindintas administracijos direktorius. Kaip *geras vidaus kontrolės analizės atlikimo pavyzdys* paminėtinas ir kelių savivaldybių administracijų nurodytas vidaus kontrolės analizės procesas, kurio metu vidaus kontrolės analizė ir vertinimas atliekami pagal kiekvieną savivaldybės administracijos struktūrinį padalinį, t. y. padaliniai iki nustatyto termino savo vertinimus (užpildytus vidaus kontrolės įvertinimo klausimynus) pateikė specialiai darbo grupei, kuri, įvertinusi struktūrinių padalinių pateiktą informaciją, atliko visos administracijos vidaus kontrolės analizę ir

¹¹ Aprašo 5.6 papunktis.

¹² Įstatymo 7 straipsnio 3 dalis.

¹³ Aprašo 21 punktą.

vertinimą bei parengė galutinę vidaus kontrolės analizės ir vertinimo ataskaitą už 2024 metus. Šios ataskaitos išvados ir siūlymai buvo aptarti su administracijos vadovybe ir visų struktūrinių padalinių vadovais. Kaip *labai geras vidaus kontrolės analizės ir vertinimo pavyzdys* paminėtinas visų vidaus kontrolės elementų veikimo vertinimas visose pagrindinėse administracijos veiklos srityse, kurio metu pildomas (-omi) vidaus kontrolės elementų įvertinimo klausimynas (-ai), o rezultatai apibendrinami parengiant ataskaitą ir ją pristatant vadovybei. Viena iš savivaldybių administracijų nurodė, kad atlikdama vidaus kontrolės vertinimą vadovaujasi *Rekomendacinėmis vidaus kontrolės sukūrimo, veikimo, tobulinimo, jos vertinimo gairėmis viešojo sektoriaus subjektams*¹⁴.

Iš Finansų ministerijai duomenis pateikusių 60 savivaldybių administracijų savo vidaus kontrolę 2024 metais *labai gerai* įvertino 2 (arba 3,33 proc.) savivaldybių administracijos, o *gerai* – 58 (arba 96,67 proc.) savivaldybių administracijos. Nebuvo nė vienos savivaldybių administracijos, kuri savo vidaus kontrolę būtų įvertinusi *patenkinamai* arba *silpnai*.

Apibendrinus savivaldybių administracijų pateiktą informaciją apie vidaus kontrolės vertinimą savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA, matyti, kad *labai gerai* savo vidaus kontrolę įvertino 270 (arba 10,82 proc.) savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA, *gerai* – 2 167 (arba 86,82 proc.), *patenkinamai* – 39 (arba 1,56 proc.), *silpnai* – 9 (arba 0,36 proc.) savivaldybėms pavaldūs ir (arba) atskaitingi VJA. Vidaus kontrolę 2024 metais nebuvo vertinta 11 (arba 0,44 proc.) savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA¹⁵.

Detalūs 2024 metų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatai pateikiami 1 lentelėje.

VJA	Vidaus kontrolės vertinimas				
	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Silpnai	Nevertinta / vertinimas nepateiktas
Savivaldybių administracijos (60)	2	58	0	0	0
Savivaldybėms pavaldūs ir (arba) atskaitingi VJA (2 496), iš jų:	270	2 167	39	9	11
BĮ (2 186)	223	1922	32	3	6
VšĮ (300)	40	242	7	6	5
RPT (10)	7	3	0	0	0
Iš viso:	272	2 225	39	9	11

1 lentelė. Informacija apie savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimą 2024 metais

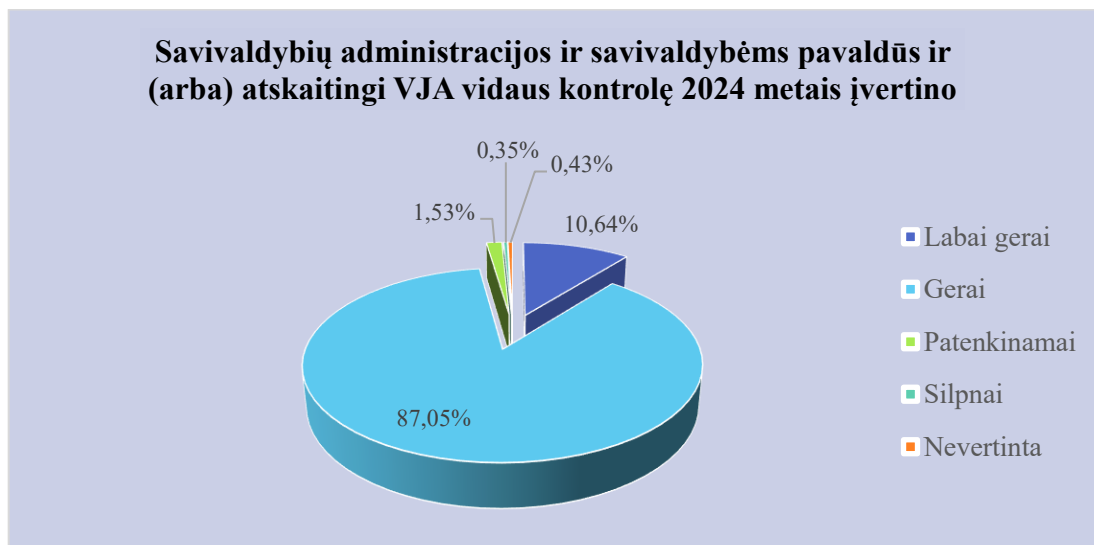
Apibendrinus visų 60 savivaldybių administracijų ir 2 496 savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA pateiktus duomenis, nustatyta, kad savo vidaus kontrolę 2024 metais *labai gerai* įvertino 10,64 proc. visų savivaldybių VJA, *gerai* – 87,05 proc., *patenkinamai* – 1,53 proc., *silpnai* – 0,35 proc. Dėl tam tikrų priežasčių (pavyzdžiui, kai kurie VJA buvo įsteigti 2024 metais, nevykdė veiklos, neturėjo darbuotojų, vyko jų reorganizacija arba buvo laukiama sprendimų dėl VJA

¹⁴ Prieiga per internetą: [https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/VIDAUS_KONTROLE_GAIRES_2014-06-16%20\(10\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/VIDAUS_KONTROLE_GAIRES_2014-06-16%20(10).pdf)

¹⁵ Naujai įsteigti, reorganizuojami arba veiklos nevykdantys VJA.

likvidavimo ir kitų priežasčių) vidaus kontrolės 2024 metais nevertino ir vidaus kontrolės vertinimo nepateikė 0,43 proc. visų savivaldybių VJA.

Apibendrinta informacija apie 2024 metų visų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatus pateikta 3 paveiksle.

3 pav. 2024 metų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimas (procentais)

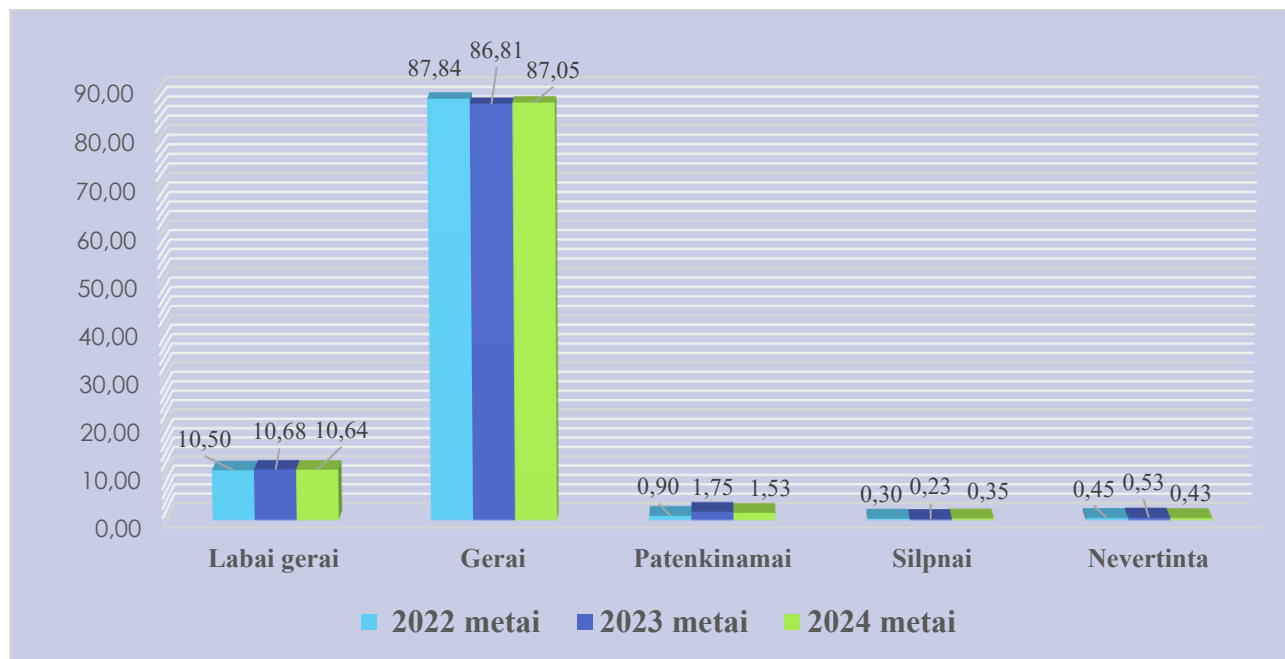
Pagrindinės savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA nurodytos *patenkinamo* arba *silpno* vidaus kontrolės vertinimo 2024 metais priežastys, kaip ir 2023 metais, yra CVAT vidaus auditų metu nustatyti trūkumai šiose srityse:

- ✓ finansinės apskaitos;
- ✓ turto valdymo, naudojimo (tarnybinių automobilių naudojimo) ir apsaugos;
- ✓ viešųjų pirkimų vykdymo, sutarčių įgyvendinimo ir jų vykdymo kontrolės;
- ✓ finansų kontrolės ir lėšų panaudojimo;
- ✓ veiklos planavimo ir kontrolės, veiklos rezultatų pasiekimo;
- ✓ personalo valdymo (darbuotojų veiklos vertinimo, darbo laiko apskaitos, komandiruočių įforminimo) ir darbo apmokėjimo;
- ✓ viešųjų ir privačių interesų deklaravimo;
- ✓ vidaus kontrolės politikos rengimo, vidaus kontrolės įgyvendinimo ir vidaus kontrolės analizės atlikimo;
- ✓ rizikos valdymo ir vertinimo;
- ✓ informavimo (viešinimo);
- ✓ dokumentų valdymo ir kitose srityse.

Palyginus 2022–2024 metų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatus, matyti, kad *esminių pasikeitimų vidaus kontrolės vertinimo rezultatuose minėtu laikotarpiu nebuvo*. Reikšmingai nesikeitė nei savo vidaus kontrolę vertinančių *labai gerai* savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA skaičius, nei vertinančių *gerai*, *patenkinamai* ar *silpnai* skaičius. Didžioji dalis (arba apie 87 proc.) visų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA 2022–2024 metų laikotarpiu savo vidaus kontrolę įvertino *gerai* ir reikšmingų pokyčių siekiant aukščiausio vidaus kontrolės vertinimo rezultato (*labai gerai*) nebuvo. Taip pat

pažymėtina, kad savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatai nerodo neigiamų tendencijų ir išlieka stabilūs.

Savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA 2022–2024 metų vidaus kontrolės vertinimo rezultatų palyginimas pateiktas 4 paveiksle.

4 pav. Savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimas 2022–2024 metais (procentais)

Apibendrinant savivaldybių administracijų pateiktus atsakymus apie jose atliekamą vidaus kontrolės analizę (apimant visus vidaus kontrolės elementus), taip pat įvertinus 2024 metų savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA vidaus kontrolės vertinimo rezultatus, esminių pasikeitimų, palyginti su 2022–2023 metų rezultatais, nenustatyta. Statistiniai vidaus kontrolės analizės ir vidaus kontrolės vertinimo rezultatų rodikliai ir detalesnė savivaldybių administracijų pateikta informacija rodo, kad nemažoje dalyje savivaldybių administracijų vis tik išlieka vidaus kontrolės analizės ir vertinimo atlikimo trūkumų, o reikšmingų pokyčių tobulinant vidaus kontrolės analizės atlikimo procesą ar siekiant aukščiausio vidaus kontrolės vertinimo rezultato (kad vidaus kontrolė būtų įvertinama *labai gerai*) 2024 metais nepastebėta. Taigi, vidaus kontrolės analizė ir vertinimas bei vidaus kontrolės įgyvendinimas daugumoje savivaldybių administracijų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA turėtų būti toliau tobulinami.

Išvados:

1. Nors dauguma savivaldybių administracijų nurodė, kad atlieka vidaus kontrolės analizę, tačiau Finansų ministerijai pateikta detalesnė informacija parodo, kad daugiau nei pusėje tokių savivaldybių administracijų 2024 metais, kaip ir ankstesniais metais, vidaus kontrolės analizė ir vertinimas nebuvo tinkamai suprantami ir atliekami (vidaus kontrolės analizė tapatinama su nuolat vykdoma vidaus kontrolės stebėseną ir veiklos priežiūra, su reguliariu aktualių veiklos klausimų, trūkumų ir problemų aptarimu ir sprendimu), todėl jose vidaus kontrolės analizės ir vertinimo procesas yra tobulintinas.

2. 2024 metais savo vidaus kontrolę labai gerai įvertino 10,64 proc. visų savivaldybių VJA, gerai – 87,05 proc., patenkinamai – 1,53 proc., silpnai – 0,35 proc. Dėl tam tikrų priežasčių

(pavyzdžiui, kai kurie VJA buvo naujai įsteigti, nevykdė veiklos, neturėjo darbuotojų, vyko jų reorganizacija arba buvo laukiama sprendimų dėl likvidavimo ir kt. priešasčių) vidaus kontrolės 2024 metais nevertino ir vidaus kontrolės vertinimo nepateikė 0,43 proc. visų savivaldybių VJA.

V SKYRIUS

PASIŪLYMAI, KAIP TOBULINTI VIDAUS KONTROLĖS ĮGYVENDINIMĄ SAVIVALDYBĖSE

Atlikus Finansų ministerijai pateiktos informacijos apie vidaus kontrolės įgyvendinimą 2024 metais 60 savivaldybių administracijų ir 2 496 savivaldybėms pavaldžiuose ir (arba) atskaitinguose VJA analizę ir atsižvelgus į dažniausiai nustatytus vidaus kontrolės įgyvendinimo juose trūkumus, pažymėtina, kad labiausiai tobulintini vidaus kontrolės elementai, kaip ir ankstesniais metais, daugumoje savivaldybių administracijų išlieka tie patys – *rizikos vertinimas ir kontrolės veikla*. Be to, nustatyta, kad daugumoje savivaldybių administracijų tobulinimo reikalauja ir *vidaus kontrolės analizės ir vertinimo procesas*. Atsižvelgiant į tai ir siekiant padėti savivaldybių administracijoms ir savivaldybėms pavaldiems ir (arba) atskaitingiems VJA ištaisyti vidaus kontrolės įgyvendinimo trūkumus ir tinkamai įgyvendinti teisės aktuose nustatytus vidaus kontrolės reikalavimus bei stiprinti sukurtas vidaus kontrolės sistemas, *siūloma*:

1. Dėl rizikos vertinimo tobulinimo:

1.1. *rizikos vertinimo procesą nusistatyti ir reglamentuoti įvertinant VJA ypatumus (aprašant jį nustatytoje VJA vidaus kontrolės politikoje ar atskirame VJA vidaus dokumente (tvarkos apraše));*

1.2. *rizikos vertinimą atlikti nuolat ir (arba) periodiškai (rekomenduotina – bent kartą per metus), kad būtų užtikrintas tinkamas vidaus kontrolės veikimas ir jos pritaikymas prie kintančių VJA veiklos sąlygų;*

1.3. *rizikos veiksnius nustatyti visose pagrindinėse VJA veiklos srityse (arba – kiekviename struktūriniame padalinyje) (sudarant rizikos veiksnių sąrašą);*

1.4. *atlikti nustatytų rizikos veiksnių analizę ir nustatyti jų reikšmingumą;*

1.5. *dokumentuoti visą rizikos vertinimo procesą (apimant rizikos veiksnių nustatymą, analizę, toleruojamos rizikos nustatymą ir prireikus rizikos valdymo plano parengimą);*

1.6. *pagal galimybes taikyti Apžvalgoje nurodytus geruosius rizikos vertinimo atlikimo pavyzdžius.*

2. Dėl kontrolės veiklos tobulinimo:

2.1. *tobulinti VJA kontrolės veiklą, nustatant ir (ar) stiprinant VJA vadovybės ir struktūrinių padalinių vadovų ir (ar) kitų veiklos kontrolę ir priežiūrą atliekančių atsakingų darbuotojų pareigas ir atsakomybę už tinkamą struktūriniame padaliniui pavestų funkcijų atlikimo kontrolę ir padalinio veiklos rezultatyvumo ir efektyvumo priežiūrą;*

2.2. *užtikrinti, kad būtų imtasi priemonių reikšmingiems vidaus auditų (auditų) ir (ar) kitų vertinimų metu nustatytiems vidaus kontrolės ar veiklos vykdymo trūkumams (ypatingą dėmesį skiriant nuolat pasikartojantiems vidaus auditų ir (ar) vertinimų metu nustatytiems trūkumams ir problemoms) ištaisyti, atsakingai įvertinant, kokios vidaus kontrolės priemonės geriausiai padėtų juos išspręsti, ir kontroliuojant tokių priemonių įgyvendinimą;*

2.3. *atsižvelgiant į tai, kad vidaus auditų (auditų) ir (ar) kitų vertinimų metu dažnai nustatoma viešųjų pirkimų vykdymo ir kontrolės trūkumų, ir siekiant tinkamo viešųjų pirkimų (kaip vienos iš svarbesnių VJA veiklos sričių) dalyvių pareigų ir atskaitomybės nustatymo ir sklandaus viešųjų pirkimų vidaus kontrolės veikimo, vadovautis Viešųjų pirkimų tarnybos parengtomis*

(atnaujintomis) Viešųjų pirkimų ir pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės rekomendacijomis¹⁶ ir, atsižvelgus į jas, peržiūrėti ir prireikus atnaujinti (patobulinti) savo viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės tvarkos aprašus;

2.4. *periodiškai* (bent kartą per metus) *peržiūrėti ir įvertinti, ar svarbiausiose VJA veiklos srityse numatytos vidaus kontrolės priemonės yra tinkamos ir pakankamos, ar jos veikia, o nustačius poreikį – tobulinti esamas arba nustatyti papildomas ar naujas priemones veiklos trūkumams pašalinti ar rizikai sumažinti.*

3. Dėl vidaus kontrolės analizės ir vertinimo atlikimo tobulinimo:

3.1. *vidaus kontrolės analizės ir vertinimo aprašymą (atlikimo tvarką) reglamentuoti vidaus kontrolės politikoje¹⁷ (nustatant (aprašant), kas, kada ir kaip tai atlieka¹⁸);*

3.2. *vidaus kontrolės analizę atlikti vieną kartą per metus¹⁹ (už praėjusį ataskaitinį laikotarpį) ir ją dokumentuoti;*

3.3. *atliekant vidaus kontrolės analizę prieš priimant sprendimą dėl galutinio VJA vidaus kontrolės įvertinimo (veikia labai gerai / gerai / patenkinamai / silpnai) turi būti įvertinama:*

3.3.1. *kaip ataskaitiniais metais veikė vidaus kontrolė (pagal 5 vidaus kontrolės elementus) pagrindinėse VJA veiklos srityse;*

3.3.2. *vidaus auditų ir (ar) kitų auditų (vertinimų) rezultatai (ar pašalinti auditų metu nustatyti VJA vidaus kontrolės, veiklos trūkumai, ar įgyvendintos pateiktos rekomendacijos);*

3.3.3. *VJA pokyčiai, VJA vidaus kontrolės veikimo atitiktis vadovo nustatytai vidaus kontrolės politikai (visa vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atliekančių darbuotojų disponuojama informacija apie VJA vidaus kontrolės veikimą, rizikos valdymą svarbiausiose VJA veiklos (finansinės apskaitos, turto valdymo, viešųjų pirkimų ir kt.) srityse);*

3.4. *pagal galimybes taikyti Apžvalgoje nurodytus geruosius vidaus kontrolės analizės ir vertinimo atlikimo pavyzdžius;*

3.5. *atliktos vidaus kontrolės analizės ir vertinimo rezultatus pristatyti VJA vadovams ir VJA struktūrinių padalinių vadovams (t. y. skatinti vidinę komunikaciją vidaus kontrolės įgyvendinimo srityje ir didinti supratimą apie VJA vidaus kontrolės įgyvendinimą ir rizikų valdymą).*

4. Dėl darbuotojų, atsakingų už vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą:

4.1. *užtikrinti, kad VJA nuolat būtų paskirti vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atliekantys darbuotojai (arba sudaryta darbo grupė), kurie koordinuotų ir prižiūrėtų VJA vidaus kontrolės įgyvendinimą, prireikus inicijuotų jos tobulinimą, atliktų (padėtų atlikti) VJA vidaus kontrolės analizę ir vertinimą ir pagal jiems pavestas funkcijas – kitus su vidaus kontrolės įgyvendinimu susijusius veiksmus;*

4.2. *stiprinti darbuotojų, atsakingų už vidaus kontrolės įgyvendinimo VJA priežiūrą, komunikaciją ir bendradarbiavimą su CVAT, savivaldybių kontrolės ir audito tarnybų ir savivaldybėms pavaldžių ir (arba) atskaitingų VJA darbuotojais (atsakingais už vidaus kontrolę) vidaus kontrolės ir rizikos valdymo srityse;*

4.3. *sudaryti sąlygas darbuotojams, atsakingiems už vidaus kontrolės įgyvendinimo VJA priežiūrą, tobulinti kvalifikaciją vidaus kontrolės įgyvendinimo, analizės ir vertinimo atlikimo bei*

¹⁶ Prieiga per internetą: <https://vpt.lrv.lt/lt/naujienos-3/parengtos-viesuju-pirkimu-ir-pirkimu-organizavimo-ir-vidaus-kontroles-rekomendacijos/>

¹⁷ Aprašo 5.6 papunktis.

¹⁸ Rengiant aprašymą galima vadovautis Rekomendacinėmis vidaus kontrolės sukūrimo, veikimo ir tobulinimo, jos vertinimo gairėmis viešojo sektoriaus subjektams.

¹⁹ Aprašo 23 punktas.

rizikos valdymo srityse, taip užtikrinant reikalingas kompetencijas ir tinkamą atliekamų funkcijų kokybę.
